

İKTİSADİ BOYUT

Derleyen
Belgin AKÇAY

BREXİT'İN OLASI EKONOMİK ETKİLERİ

Belgin AKÇAY,
Gökçe ŞİMŞEK*

Giriş

Brexit, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği (AB) üyeliğinden ayrılmasının kısaltılmış ifadesidir. 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'na kadar AB'nin kurucu antlaşmalarında, Birlikte yer alan bir devletin üyelikten çekilmesini içeren bir maddeye yer verilmemiştir. AB'nin temel antlaşmalarını¹ tadil eden bu Antlaşma ile, Avrupa Birliği Antlaşması'na yeni bir madde (50. madde) eklenmiş ve üye devlete, kendi anayasal kurallarına bağlı olarak AB üyeliğinden tek taraflı olarak üyelikten çekilme hakkı tanınmıştır.² Böylece çekilme hakkı, yasal zemine kavuşturularak AB Müktesebatı'nın bir parçası haline getirilmiştir. Ancak Lizbon Antlaşması'na kadar üyelikten çekilme, kurucu antlaşmalarda yer almasa da, bu konunun AB gündeminde yer aldığı ve uluslararası hukuk kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.³

* Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü. Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler (Ekonomi-Maliye) Anabilim Dalı.

¹ AB'nin temel antlaşmaları, Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma ve Avrupa Birliği Antlaşması'dır. Kurucu antlaşmanın ismi, Lizbon Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA) olarak değiştirilmiştir.

² Avrupa Birliği Antlaşması, 50. madde.

³ Daha fazla bilgi için Bkz. A. Aslı Bilgin, "Avrupa Birliği'nden Çekilme Hakkı: Sonun Başlangıcı mı?", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XVIII, Sayı 3-4, 2014, s.205-243.

AB üyeliğinden çekilmeyi kapsayan 50. maddeye göre, Birlikten çekilmek isteyen üye devletin, çekilme kararını Avrupa Konseyine (Zirve) bildirmesi, çekilme sürecinin başlatılması için yeterlidir. Çekilme başvurusunun ardından tarafların, gelecekteki ilişkilerini belirlemek üzere müzakere süreci başlatmaları ve bir Çekilme Anlaşması (Withdrawal Agreement) imzalamaları öngörülmektedir. Üyelikten çekilme hakkının AB müktesabatına girişinden sonra, AB üyeliğinden ilk çekilme başvurusu, Birleşik Krallık'tan,⁴ gelmiştir. Aslında Birleşik Krallık'ın AB üyeleri arasında "ilk"leri temsil eden bir ülke olduğu ileri sürülebilir. Örneğin, Birleşik Krallık üyelik başvurusu, iki kez kabul edilmeyen ilk Avrupa ülkesidir.⁵ Aslında davet edilmiş olmasına rağmen ne 1951 yılında faaliyete geçen, bugünkü AB'nin nüvesini teşkil eden Avrupa ve Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT)'na ne de 1958 yılında kurulan o tarihteki ismiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na üye olmuştur. Çünkü davet edildiğinde Birleşik Krallık'ın önerisi, ulus-üstü bir kurumsal bir yapıya sahip bölgesel bir blok oluşturmasının yerine Batı Avrupa Serbest Ticaret Alanı oluşturulması yönünde idi.⁶ Ancak bu önerisinin diğer kurucu üyeler tarafından kabul görmemesi üzerine AET'nin dışında kalmayı tercih etmiş ve alternatif olarak Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)'nin yaratılmasına öncülük etmiştir.⁷ Daha sonra 1963 ve 1967 yıllarında AB'ye üye olmak üzere müracaat etmişse de bu başvuruları, Fransa tarafından veto edilerek AB'ye katılımı engellenmiştir. Bu ülkenin AB'ye katılımı, ancak üçüncü başvurusu sonrasında, 1973 yılında gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan gereken koşulları sağlamasına rağmen, ekonomik ve parasal birlik (EPB) alanının dışında kalmak (opt-out) için ilk girişimde bulunan devlet, yine Birleşik Krallık'tır. Diğer taraftan AB ülkeleri arasında en çok ayrıcalığa sahip olan üye devlet, yine Birleşik Krallık'tır. Bu örnekler çoğaltılabilir. AB'ye katıldığından beri "A La Carte Avrupa"dan⁸ yana olan Birleşik Krallık,

⁴ Bu ülkenin ismi, Türkçe literatürde yaygın olarak İngiltere olarak kullanılsa da olsa da ülkenin resmi adı Birleşik Krallık (United Kingdom) olup dört devletten (Galler, İngiltere, İskoçya ve Kuzey İrlanda) oluşmaktadır. Bu çalışmada ülkenin resmi adının kullanımı tercih edilmiştir.

⁵ Birleşik Krallık'ın iki defa yaptığı üyelik müracaatı, 1963 ve 1967 yıllarında Fransa tarafından iki kez veto edilmiştir.

⁶ Allan F. Tatham, **Enlargement of the European Union**, The Netherlands, Wolters Kluwer Law, 2009, s. 8.

⁷ 1960 yılında kurulan EFTA, Avusturya, Birleşik Krallık, Danimarka, İsveç, İsviçre, Norveç ve, Portekiz tarafından kurulmuştur. Daha sonra İzlanda (1970), Finlandiya (1986) ve Lihtehşayn (1991), EFTA'ya katılmıştır. Bugün İsviçre, İzlanda, Lihtehşayn ve Norveç hariç diğerleri, AB üyesidir.

⁸ AB üyesi ülkelerin, Birliğe farklı seviyelerde (değişken geometri) veya farklı hızlarda (çok vitesli) entegre olmaları anlamına gelmektedir.

üyelüğünün başlangıcından itibaren ayrıcalıklar elde etme yönünde bir eğilim sergilemiş ve ayrıcalıkları zaman içinde artmıştır. Halihazırda sahip olduğu ayrıcalıklar arasında ekonomik ve parasal birlik alanının dışında kalma (opt-out) avantajına sahip olması, adalet ve içişlerinde işbirliği konularındaki yasal düzenlemelere katılıp katılmama konusundaki imtiyazlı pozisyonu, Temel Haklar Şartı'nın ve Schengen Alanı'nın dışında kalması, AB bütçesine yapması gereken katkının 2/3'ünün 1985 yılından beri kendisine iade edilmesi (İngiliz Çeki) sayılabilir.⁹ Sahip olduğu bu ayrıcalıklarla, Birleşik Krallık'ın AB'ye üyelüğünün başlangıcından beri diğer üye ülkelerle benzer konuma sahip olmadığı açıktır. Öte yandan elde ettiği bu ayrıcalıklara rağmen, diğer üyelerle aynı haklara sahip olmuş ve AB'nin tüm karar mekanizmalarında yer almıştır.

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma fikrinin güçlendiren nedenlerin başında Lizbon Antlaşması ile birlikte genişleyen ortak politika alanları, Birlik üyelerinden gelen göçmen sayısındaki artış ve buna bağlı olarak sosyal güvenlik sisteminde ortaya çıkan sorunlar ve barınma ve hizmet sektörü kaynaklı yaşanan olumsuzluklar ve 2007-2008 küresel krizi ve ardından Avro krizi sebebiyle uygulamaya konulan Avro + Paketi gibi düzenlemelerden duyulan rahatsızlık gelmektedir.¹⁰ Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden yaklaşık dört yıl sonra, dönemin Başbakanı David Cameron tarafından gündeme getirilen AB'den çekilme konusu, 23 Haziran 2016 tarihinde İngiliz seçmenin tercihine sunulmuştur. Birleşik Krallık'ta yaklaşık %72 oranında katılımı ile gerçekleşen referandum, az bir farkla da olsa (%51,89) Brexit için oy kullananların yani AB'den ayrılmayı savunan taraftarların lehine sonuçlanmıştır. Bu durum, yeni bir referandum yapılması tartışmalarını gündeme getirirse de ülke yönetimi, halkın kararına saygı duyduğunu açıklayarak tartışmaları sonlandırmıştır. Bu devletin, 29 Mart 2017'de AB'den ayrılma kararını Avrupa Konseyi'ne bildirmiş ve böylece Birleşik Krallık'ın üyelikten çekilme süreci başlamıştır. Başlangıçta bu sürecin, iki yıl içerisinde tamamlanarak 29 Mart 2019'da neticelenmesi öngörülmekte idi. Ancak gerek Birleşik Krallık yetkilileri gerek

⁹ Daha fazla bilgi için Bkz. Belgin Akçay ve A. Aslı Bilgin, "Brexit ve İngiltere: Nedenleri ve Ekonomik Etkileri", B.Akçay ve A. Ege (der.), **Avrupa Birliği Üzerine Yazılar**, Seçkin Yayınevi, 2017, ss.230-233.

¹⁰ Daha fazla bilgi için Bkz.David Coleman, "A Demographic Rationale for Brexit", **Population and Development Review**, Cilt 42, No 4, 2016, s. 682; Matthew Goodwin and Caitlin Milazzo, "Taking Back Control? Investigating the role of immigration in the 2016 vote for Brexit", **The British Journal of Politics and International Relations**, Cilt 19, No 3, 2017, s. 451; Robert Ackrill, "Explainer: What is the EU Common Agricultural Policy?", 15 Nisan 2016, <<http://theconversation.com/explainer-what-is-the-eu-common-agricultural-policy-56329>> (11 Ağustos 2017).

Avrupa Birliği yetkililerinin söylemleri, bu sürecin öngörülen bu sürede tamamlanamacağını göstermektedir.¹¹

Referandumun Brexit lehine sonuçlanması, AB bünyesinde olduğu gibi uluslararası düzeyde de beklenmeyen bir gelişme olmuş ve şok etkisi yaratmıştır. 2009 yılının son çeyreğinde başlayan devlet borç krizleriyle uluslararası gündemi uzun süre meşgul eden AB'nin geleceğine ilişkin tartışmalar, yeniden gündeme taşınmıştır. Bu durumun, çekilmek isteyen ülkenin AB'nin ikinci en büyük ekonomisi olmasından da kaynaklandığı söylenebilir. Diğer taraftan referandum sonuçları, Birleşik Krallık'ın birliğine yönelik yeni bir tehdidi de beraberinde getirmiştir. AB'de kalma (Brexit) taraftarı olan İskoçya¹² ve Kuzey İrlanda hükümetleri, Birleşik Krallık'tan ayrılmayı kendi bölgelerinde referanduma götüreceklerini açıklamıştır.

Gelinen noktada Birleşik Krallık'ın 45 yıla ulaşan AB üyeliği dikkate alındığında bu ülkenin AB'den ayrılmasının, iki taraf için de bir maliyet yaratacağı açıktır. Bu çalışmada, Brexit'in gerçekleşmesi durumunda iki tarafta ortaya çıkabilecek muhtemel ekonomik etkiler tartışılmaktadır. Çalışmanın **ilk** bölümünde iki taraf arasındaki ekonomik ilişkiler ve entegrasyon düzeyi ortaya konmakta, **ikinci** bölümde Brexit'e ilişkin olası senaryolar ile, çekilmenin Birleşik Krallık ve AB ekonomisi üzerindeki etkileri incelenmektedir. Sonuç bölümü ise, araştırmanın sonucunda ulaşılan bulguları içermektedir.

I. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği ile Ekonomik Entegrasyonu

Birleşik Krallık, 1973 yılında AB'ye katılarak, Ortak Pazar'ı hedefleyen bir ekonomik entegrasyon ilişkisinin tarafı olmuştur. Daha sonra AB terminolojisinde Ortak Pazar'ın yerini Tek Pazar (İç Pazar) almıştır.¹³ Ortak Pazar diğer bir ifadeyle Tek Pazar, gümrük birliği temeline dayanmakta ve malların, sermayenin, kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımını

¹¹ *The Guardian*, 28 February 2018, <<https://www.theguardian.com/uk/commentisfree>>, (29.02.2018).

¹² İskoçya Bölgesel Parlamentosu, Bölgesel Hükümetin ikinci bağımsızlık referandumunu tasarısını Mart 2017'de kabul etmiştir. Ancak İskoçya Bölgesel Hükümeti Başbakanı Nicola Sturgeon, Haziran 2017'de referandum sürecinin, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılığına ilişkin şartlar netleşene dek askıya aldığını açıklamıştır.

¹³ Ortak Pazar, genelde Tek Pazarın yaratılmasında ilk aşama olarak kabul edilmektedir. Ama hem Ortak Pazar hem de Tek Pazar, dört serbestinin gerçekleştiği ekonomik entegrasyon aşamasıdır. Aradaki fark, Ortak Pazarda sadece görünmeyen ticari engellerin bir kısmının varlığını sürdürmesidir. Ama iki kavramın kapsamı açısından büyük bir fark olmadığı için ekonomik entegrasyon literatüründe ve AB terminolojisinde eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bkz. William Molle, **The Economics of European Integration: Theory, Practice, Policy**, Beşinci baskı, Ashgate Publishing Ltd, 2006.

kapsamaktadır. Bu entegrasyon aşamasında ekonominin yönetimi ulusal yetkidedir ve gümrük birliği ilişkisinin gereği olarak makroekonomik politika araçlarından sadece dış ticaret politikasının belirlenmesinde ulusal yetkiden vazgeçme söz konusudur. Zaman içinde uluslararası piyasalarda ve Birlik içi koşullardaki değişim, AB'nin çok daha ileri bir entegrasyon hedefine yönelmesine (ekonomik ve parasal birlik-EPB) yol açmıştır.

1 Ocak 1999 tarihinde EPB Alanı (Avro Bölgesi) oluşturulduğunda, Birleşik Krallık katılım koşullarını karşılamasına rağmen, ulusal yetkinin AB'nin ulus-üstü (supranasyonal) kurumlarına daha çok devrini gerektiren bu ileri bütünleşme aşamasının dışında kalmayı tercih etmiştir. Halihazırda Birleşik Krallık, Avro Bölgesi'nin dışındaki 9 ülkeden biri olup¹⁴ AB ile ekonomik entegrasyon ilişkisi, Tek Pazar düzeyindedir. AB Tek Pazarı'na erişimini ise üç kanaldan sağlamaktadır. Bunlar; AB içi mal ticaretinde görünen ticaret engellerinin (tarife ve kotaların) kaldırılması, AB içinde gümrük birliği ilişkisinin kurulması, AB içi mal ticaretinde görünmeyen ticaret engellerinin (düzenlemeler, standartlar, rekabet ortamını bozan engeller) kaldırılması ve hizmet piyasalarına ayrımcı olmayan şekilde erişimin garantilenmesidir.

Tek Pazar'ın parçası olmak, Birleşik Krallık'a AB üyesi ülkelerinin piyasalarına ve AB'nin yaptığı serbest ticaret anlaşmaları ile üçüncü ülkelerin piyasalarına erişme imkânı vermektedir. AB gümrük birliğinin parçası olmak, Birleşik Krallık'ı her bir ülke ile ayrı ticaret anlaşması yapmaktan da kurtarmaktadır.¹⁵ Tek Pazar'a serbest erişim karşılığında, diğer üyeler gibi Birleşik Krallık'tan, Tek Pazar'a ilişkin mevzuatı içselleştirmesi ve AB bütçesine katkı yapması beklenmektedir. Ancak Birleşik Krallık'ın AB bütçesine katkısı, "İngiliz Çeki" sayesinde AB'nin ikinci büyük ekonomisi olmasına rağmen Almanya ve Fransa'dan daha azdır.

Sonuç olarak, 45 yıl önce AB'ye üye olan Birleşik Krallık, üyeliğinin başlangıcından itibaren AB ile ekonomik entegrasyon ilişkisini Tek Pazar'ın ötesine taşımasa da, EPB dışında kalan diğer AB üyesi devletlere göre daha

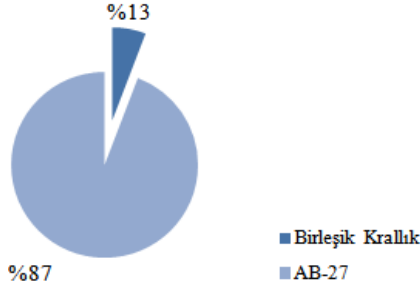
¹⁴ 1999 tarihinde Ekonomik ve Parasal Birlik alanı (Avro bölgesi) oluşturulduğunda, katılım koşullarının tümünü yerine getiriyor olmasına rağmen Birleşik Krallık, ulusal yetkinin AB'nin supranasyonal kurumlarına daha çok devrini gerektiren bu ileri aşamanın dışında kalmayı tercih ederek, Avrupa Tek Pazarı'nın parçası olarak AB ile ekonomik entegrasyon ilişkisini sürdürmeye devam etmiştir.

¹⁵ Kierzenkowski vd. (2016) tarafından yapılan hesaplamalara göre AB'nin, Meksika ve Güney Kore ile yaptığı serbest ticaret müzakereleri dörder yıl sürmüş, İsviçre ile müzakereler ise 10 yıl sürmüştür. Bkz. Rafal Kierzenkowski, Nigel Pain, Elena Rusticelli ve Sanne Zwart, The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision, OECD Economic Policy Paper, No.16, Nisan 2016, s.17.

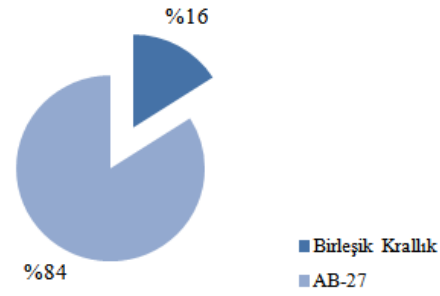
fazla imtiyazlı pozisyona sahip olmuştur. Bugün itibarıyla Birleşik Krallık'ın AB ile ilişkisi, ekonomi yönetiminde ulusal yetkilerinden taviz vermeksizin Avrupa Tek Pazarı'nın tüm imkânlarına erişebilmesine imkan veren bir üyelik ilişkisi olarak tanımlanabilir.

AB'nin ikinci büyük ekonomisi olan Birleşik Krallık, AB'de önemli yere sahiptir. 2017 yılı sonu itibarıyla 511,8 milyona ulaşan AB nüfusunun yaklaşık %13'ü Birleşik Krallık'ta yaşamaktadır. 66,181 milyon nüfusuyla Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa'nın ardından AB'nin en kalabalık üçüncü ülkesidir (Grafik 1). 2.619 trilyon ABD Doları'na ulaşan üretim hacmi (GSYİH)¹⁶ ile de AB'nin toplam üretiminde %16'lık paya sahip olup kişi başına gelir düzeyi AB ortalamasının %10 üzerindedir.¹⁷

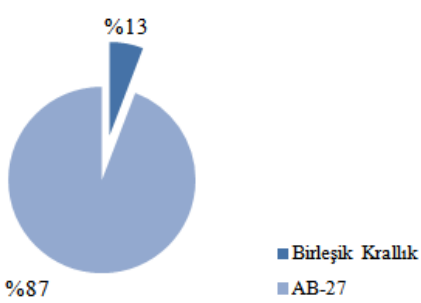
Grafik 1. Birleşik Krallık Nüfusunun AB Nüfusu İçerisindeki Payı

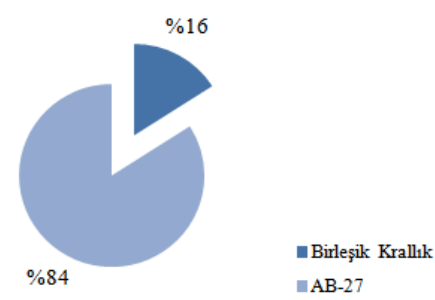
AB Üretimindeki Payı

Grafik 2. Birleşik Krallık Üretiminin AB Nüfusu İçerisindeki Payı

AB Üretimindeki Payı

Kaynak: Eurostat.

¹⁶ <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170410-1>>, (15 Kasım 2017).

¹⁷ <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices>, (15 Kasım 2017).

2007-2008 küresel finansal krizinden en çok etkilenen AB üyeleri arasında yer alan Birleşik Krallık, 2009 yılında rekor bir küçülmeyle (-%4,3) karşı karşıya kalmışsa da kısa sürede toparlanarak 2011 yılında %3,1 oranında büyümüş ve böylece kriz öncesi büyüme oranını yakalamıştır. Ancak yıllık büyüme oranı 2016 yılında %1,8 düzeyine gerileyerek¹⁸ AB ortalamasının (%1,9) altında kalmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Birleşik Krallık ve AB (28) Ekonomileri (2016 yılı sonu itibarıyla)

	Birleşik Krallık	AB (28) Ortalaması
Kişi Başına GSYİH (\$) ⁽¹⁾	42.609	33.248
Büyüme Oranı (%)	1,8	1,9
İşsizlik Oranı (%)	4,2	7,3
Cari Denge/GSYİH (%)	-2,1	1,1
Dış Ticaret Hacmi (Milyar €) ⁽²⁾	706	706
Mal İhracatı	184	306
Mal İthalatı	306	184
Hizmet İhracatı	122	94
Hizmet İthalatı	94	122
Enflasyon Oranı (%)	2,7	1,7
Kamu Borcu/GSYİH (%)	87,2	84,1
Bütçe Dengesi/GSYİH (%) ⁽³⁾	-3	-1,7
Faiz Oranı (uzun vadeli -%) ⁽³⁾	1,2	1,1

Kaynak: Eurostat, World Bank.

Kaynak: Eurostat, World Bank.

(1) GSYİH, cari fiyatlarla satınalma gücü paritesine göre hesaplanmış değeri kapsamaktadır.

(2) Ticaret rakamları, 2015 yılına ait verilerini kapsamaktadır.

(3) 2016 yılına ait verileri kapsamaktadır.

Diğer taraftan Birleşik Krallık'ın işsizlik oranı açısından çoğu AB üyesi ülkeden daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Birleşik Krallık'ta işsizlik oranı, 2011 yılında %8,1'e çıkarak son 20 yılın rekor düzeyine ulaşmıştır. Bu yıla müteakkip işsizlik oranı, gerilemeye başlamış ve 2017 yılının ilk çeyreğinde ortalama işsizlik oranı, %4,2 düzeyine düşmüştür. Temmuz 2017 itibarıyla Birleşik Krallık'ın işsizlik oranı, AB-28 ortalamasının (%7,3) yanı sıra Avrupa Komisyonu tarafından 2011 yılında kabul edilen

¹⁸ <[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2006-2016_\(%25_change_compared_with_the_previous_year;_%25_per_annum\)_YB17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2006-2016_(%25_change_compared_with_the_previous_year;_%25_per_annum)_YB17.png)>, (12 Haziran 2017).

“Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü” kapsamında ekonomi için tehdit sınırı olarak belirlenmiş işsizliğe ilişkin eşik değerin (%10) de oldukça altında bulunmaktadır.¹⁹

Diğer taraftan son yaşanan kriz, Birleşik Krallık’ın cari dengesini olumsuz yönde etkilemiştir. Kriz öncesi dönemde ülkenin cari açık/GSYİH oranı, -%2,4 düzeyinde iken krizle birlikte iki kat artmıştır. 2016 yılı sonu itibarıyla cari fazla veren AB (28) (%1,1) ile mukayese edildiğinde Birleşik Krallık, AB ortalamasının oldukça üzerinde bir cari açık/GSYİH oranına sahiptir. Ancak 2017 yılı sonu itibarıyla geçmiş yıllarla mukayese edildiğinde cari açığının oldukça gerilemiş olduğu görülmektedir (-%2,1). Ayrıca cari açığı, “Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü” kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından belirlenmiş tehdit sınırının (-%4) da oldukça altındadır.²⁰

Birleşik Krallık ekonomisinin, yaklaşma kriterleri (Maastricht kriterleri)²¹ açısından kriz öncesi döneme göre önemli farklılıklar sergilediği görülmektedir. Birleşik Krallık, Avro Bölgesi’nde yer almamasına rağmen, 2007-2008 küresel finansal krizi öncesi dönemde, AB üyesi ülkeler arasında yaklaşma kriterlerinin tümünü karşılayan istisnai ülkeler arasında yer almaktaydı.²² Ancak bu pozisyonunu, spekülative konut balonunun patlamasının ardından karşı karşıya kaldığı derin ekonomik krizle birlikte kaybettiği ve henüz önceki pozisyonuna dönemediği ve özellikle mali ve fiyat

¹⁹ Avrupa Komisyonu, Yunanistan ile başlayan ve diğer AB ülkelerine yayılan devlet borç krizleri ile üye ülke ekonomilerinin yakından takibi ve gelecekteki olası kriz riskini aşgari düzeyde tutabilmek üzere 2011 yılında “Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü”nü uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda, ekonominin temel makro göstergeleri için, bir ekonomiye potansiyel tehdit oluşturabilecek eşik değerler belirlemiştir. İşsizliğe ilişkin kabul edilen tehdit sınırı %10’dur. Daha fazla bilgi için Bkz. EC, Scoreboard For The Surveillance of Macroeconomic Imbalances, Occasional Paper No.92, Şubat 2012, Brüksel.

²⁰ Avrupa Komisyonu tarafından “Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü” kapsamında, cari denge ile ilgili cari açık ve cari fazlayı kapsayan iki eşik değeri belirlenmiştir. Cari açığa ilişkin tehdit sınırı (cari açık/GSYİH) -%4, cari fazlaya ilişkin (cari fazla /GSYİH) eşik değeri ise %6 olarak belirlenmiştir. Bkz.EC, 2012, s.6.

²¹ EPB alanına katılabilmek için üye devletlerin karşılamaları gereken üç kriter vardır: Yaklaşma kriterleri (Maastricht kriterleri), mevzuata uygunluk kriteri ve diğer kriterler. Yaklaşma kriterleri, AB’ye üye ülkelerin EPB alanına katılabilmeleri için karşılamaları gereken koşullar arasında yer almaktadır ve üye devletin mali durumuna ilişkin iki kriter ile (borç kriteri ve bütçe kriteri) fiyat istikrarı, faiz kriteri ve döviz kuru kriteri olmak üzere toplam beş kriterden oluşmaktadır. Daha fazla bilgi için Bkz. Belgin Akçay, “Avrupa Birliği’nin Ekonomik Kriterleri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 56, Sayı 3, 2007, s.11-52.

²² <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco_en>, (17.06.2017).

istikrarı kriterleri açısından belirlenen referans değerlerin oldukça üzerine çıkmış olduğu gözlenmektedir.

Yakınlaşma kriterlerinden bütçe kriterinde referans değer, üye ülkenin bütçe açığı/ GSYİH rasyosunun -%3'ü,²³ borç kriterinde, kamu borcunun GSYİH'ya oranının %60'ı olarak belirlenmiştir. Fiyat istikrarı ve faiz kriterlerinin referans değerleri ise en düşük enflasyona (HICP)²⁴ ve faiz düzeyine sahip üç üye ülkenin ortalaması dikkate alınarak belirlenmektedir. Tablo 1'de görüldüğü üzere Birleşik Krallık'ın kamu borcu/GSYİH oranı (%87,2) yüksek düzeyini korumakta olup kamu borcu referans düzeyi ile AB ortalamasının (%84,1) üzerindedir. Öte yandan krizle birlikte 2008 yılında %10,47'ye ulaşarak rekor kıran bütçe açığı, düşme trendine girmiş ve AB referans değeri düzeyine gerilemiştir. Halihazırda ülkenin bütçe açığı/GSYİH oranı, kriz dönemine göre yaklaşık üç kat azalmış ve referans değer seviyesine düşmüş olsa da Birleşik Krallık, AB ortalamasının yaklaşık iki katı oranında bütçe açığına sahiptir (-%3).²⁵ Aynı zamanda 2016 yılı itibarıyla AB üyesi ülkeler arasında Fransa ve İspanya'nın ardından en yüksek bütçe açığına sahip üye ülkedir.

Diğer taraftan krizin olumsuz etkileri, Birleşik Krallık'ın enflasyon oranına da yansımış ve 2011 yılında %4,5 düzeyine çıkmıştır. Ancak enflasyon oranı, bu yılı takiben gerilemeye başlayarak 2017 yılı başında Avrupa Merkez Bankası (AMB)'nin fiyat istikrarı hedefinin oldukça altında kalmıştır. Ancak halihazırda %2,7'lik enflasyon düzeyi, %1,7 olan AB-28 ortalamasının üzerindedir (Tablo 1).

Temel makroekonomik veriler, Birleşik Krallık ekonomisinin yaşadığı derin krizin etkilerine rağmen, üye ülkeler arasında AB'nin ikinci büyük ekonomisi olma pozisyonunu koruduğunu göstermektedir. Tek Pazar'ın parçası olarak AB ile ticari entegrasyonu ileri düzeyde olan Birleşik Krallık'ın AB üyeleri arasında başta gelen ticaret ortakları, Almanya, Hollanda ve Fransa'dır. Halihazırda AB ile arasındaki toplam ticaret hacmi 706 milyar Avro olup bunun üçte ikisini mal ticareti (490 milyar Avro), üçte birini ise (216 milyar Avro) hizmet ticareti oluşturmaktadır (Tablo 1). Diğer taraftan, mal ticaretinin büyük kısmını, AB'den Birleşik Krallık'a yapılan ihracat (306

²³ Mali İstikrar Antlaşması ile bütçe kriterine ilişkin referans değer, antlaşmaya taraf olan ülkeler daha aşağıya (%1,5) çekilmiştir. Bkz. Belgin Akçay, "Ortak Pazardan Ekonomik Parasal Birliğe", Nejat Doğan ve Betül Yücel Duran (der.), **Avrupa Birliği**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2017, s.171-173.

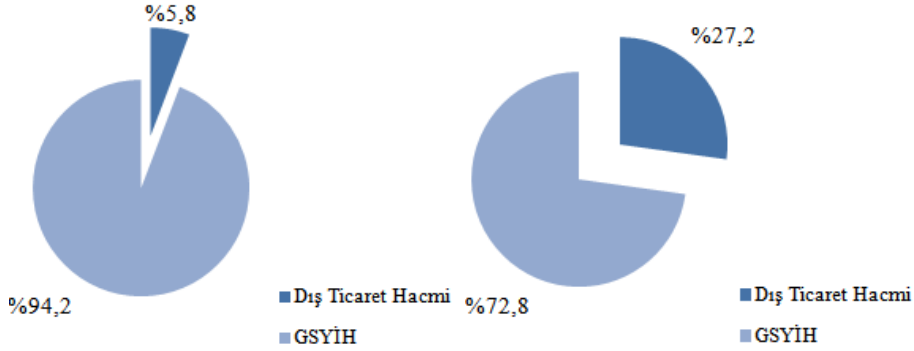
²⁴ Uyumlandırılmış tüketici fiyat endeksi.

²⁵ 2016 yılında en düşük enflasyona sahip ülkeler sırasıyla Bulgaristan, GKRY ve Slovakya'dır. Bkz. EC, **Statistical Annex of European Economy**, Spring 2017, s.56.

milyar Avro) oluşturmakta ve ülkenin yıllık tarım ürünleri tüketiminin %70'i AB ülkelerinden ithal edilmektedir.²⁶ Birleşik Krallık'ın AB'ye yaptığı ihracatın (184 milyar Avro) AB'den yaptığı ithalatın altında kalması (306 milyar Avro), AB ile ticaretinde 122 milyar Avro'luk dış ticaret açığına sebep olmaktadır.

Hizmet ticareti açısından ise, mal ticaretinin tam tersi söz konusudur. Birleşik Krallık, AB ile hizmet ticaretinde fazla vermektedir. AB'nin Birleşik Krallık'a yaptığı hizmet ihracatı (94 milyar Avro), ithalatından daha düşük olduğundan, Birleşik Krallık ile olan hizmet ticareti nedeniyle dış ticaret açığı vermektedir. Diğer taraftan, mal ticareti ile mukayese edildiğinde toplam hizmet ticaretinin AB toplam gelirindeki payı %1,8 olup mal ticaretinin payından daha düşüktür. Benzer durum, hizmet ticaretinin ülke geliri içindeki payı %8,4 olan Birleşik Krallık için de geçerlidir. AB üyesi ülkelere yaptığı ihracatı her yıl ortalama %2,5 oranında büyüyen Birleşik Krallık'ın toplam ihracatının yaklaşık yarısını (%44) ve toplam GSYİH'sının yaklaşık üçte birini (%27,2) AB'ye yaptığı ticaret oluşturduğundan, Birleşik Krallık ekonomisi için, AB ile yaptığı ticaret çok önemlidir (Grafik 2).

Grafik 2. Birleşik Krallık ve AB Arasındaki Toplam Ticaretin GSYİH içindeki payı (%) Avrupa Birliği Birleşik Krallık

Kaynak: Tablo 1'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Hizmet sektörü, özellikle finansal hizmetler, Birleşik Krallık ticaretinde en çok ticaret fazlası yaratan sektör konumundadır.²⁷ Finansal hizmetlerin

²⁶ Department for Exiting the European Union, The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union White Paper, 2 Şubat 2017, s.39.

²⁷ John Armour, "Brexit and Financial Services", *Oxford Review of Economic Policy*, Cilt 33, No 1, 2017, s. 54-55.

ülkenin GSYİH'sı içindeki payı %7 ile 12 arasında değişmekte, brüt vergi gelirleri içindeki payı %11 ve toplam istihdamdaki payı %7-12 olarak hesaplanmaktadır. Üstelik finansal hizmetler sektöründe net ihracatçı konumunda olan Birleşik Krallık,²⁸ yatırım bankacılığı, kompleks sigorta, varlık yönetimi gibi alanlarda da küresel lider konumundadır. Bu ülkenin finansal hizmetlerden elde ettiği gelirlerin %24'ü, AB ülkelerinden gelmektedir. Bu gelirin de %54'ü bankacılık sektöründen gelmektedir.

Diğer taraftan dünya sıralamasında ABD ve Çin'den sonra en çok doğrudan yatırım alan üçüncü ülke olan Birleşik Krallık, AB'nin de en çok doğrudan yabancı yatırım (DYY) alan ülkeleri arasında yer almaktadır.²⁹ 2016 yılında ülkeye gelen DYY girişi rekor kırmış ve AB'nin en çok yatırım alan ülkelerinin (İrlanda, Hollanda ve Fransa) üzerine çıkmıştır.³⁰ Aynı yıl Birleşik Krallık'a gelen 253,7 milyar Dolar tutarındaki DYY, 2005 yılından beri ülkeye gelen en yüksek DYY'dir ve aynı yıl AB'ye gelen toplam DYY'nin %17'sine tekabül etmektedir.

Bunun yanı sıra Birleşik Krallık, AB üye ülkelerinden nitelikli işgücünün en fazla göç ettiği AB ülkelerinin başında gelmektedir. Tek Pazar'ın eğitim düzeyi yüksek bireyleri, serbest olarak ülkeye girmekte, çalışmakta ve emekli olduktan sonra da Birleşik Krallık'ta kalmaya devam etmektedir. Sahip olunan nitelikli işgücü, pek çok yabancı büyük şirketin ve finans kuruluşunun genel merkezlerini Londra'da tesis etmesinin önemli nedenlerinden birisidir. Halihazırda üye ülkelerden 3 milyondan fazla AB vatandaşı Birleşik Krallık'ta yaşamaktadır.³¹ Buna karşılık yaklaşık 700.000'e yakın Birleşik Krallık vatandaşı da başta İspanya, İrlanda, Almanya, Hollanda, Belçika olmak üzere çeşitli AB ülkelerinde yaşamını sürdürmektedir.

Görüldüğü gibi AB'nin en büyük ekonomilerinin başında gelen Birleşik Krallık'ın tam üye olarak AB'de geçirdiği yaklaşık yarım asırlık dönemde, iki tarafın ekonomileri arasında ilişkiler çok boyutlu olarak yakınlaşmış, güçlenmiş ve karşılıklı bağımlılık önemli ölçüde artmıştır. Bu durumda Brexit'in gerçekleşmesinin iki tarafı da ekonomik olarak etkileyeceği ve bir maliyet getireceği açıktır.

²⁸ Armour, 2017, s.54.

²⁹ Department for Exiting the European Union, 2017, s.41.

³⁰ Szu Ping Chan, "Foreign investors back Brexit Britain" **The Telegraph**, 27 Nisan 2017, <<http://www.telegraph.co.uk/business/2017/04/27/foreign-investors-back-brexit-britain/>>(17.05.2017).

³¹ Sergio Carrera, Elspeth Guild ve Ngo Chun Luk, "What does Brexit mean for the EU's Area of Freedom, Security and Justice?", **CEPS Commentary**, 11 Temmuz 2016, s.1.

II. Brexit'in Olası Ekonomik Etkileri

A. Brexit'e İlişkin Olası Senaryolar

Brexit'in Birleşik Krallık ve AB ekonomisine etkilerine ilişkin literatürde Brexit sonrası ortaya çıkacak olası ekonomik etkilerin, iki tarafın Brexit sonrasında ilişkilerini sürdürme yönünde aralarında bir anlaşma yapıp yapmamasına bağlı olarak araştırıldığı görülmektedir. Mevcut literatürde, çekilme sonrasında taraflar arasında, ekonomik ilişkinin sürdürülmesine yönelik bir anlaşmanın yapılması, iyimser senaryo olarak ele alınmış ve yapılan anlaşmanın kapsamına bağlı olarak farklı senaryolar dikkate alınarak Brexit'in tarafların ekonomileri üzerindeki yaratacağı maliyet hesaplanmıştır. Literatürde genelde dikkate alınan senaryolar, Norveç Modeli, İsviçre Modeli, Türkiye Modeli, Kanada Modeli ve Dünya Ticaret Örgütü Modeli olmak üzere beş grupta toplanabilir.

Norveç Modeli, Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Alanına (European Economic Area-AEA) dahil olarak Birlik üyeliğinden çekilmesini içermektedir. AEA, 1992 yılında AB üyesi ülkelerle Avrupa Serbest Ticaret Birliğinde (EFTA) yer alan üç ülke (Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn) arasında oluşturulmuş ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. AEA'nın amacı, EFTA üyesi bu ülkelerin AB Tek Pazarına tam olarak katılımlarının sağlanmasıdır. AEA, malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımının gerçekleştiği bir ekonomik alandır.³² Diğer bir ifadeyle, EFTA ülkeleri, AB üyesi olmaksızın Avrupa Tek Pazarı'na erişebilmektedir. AEA'da yer alan ülkeler, Tek Pazar'a ilişkin mevzuatın büyük kısmını kabul etmekle birlikte, AB üyesi ülkeleri arasındaki gümrük birliğinin gereği olarak uygulanan ortak dış ticaret politikasının, tarım, balıkçılık, dış ve güvenlik ve adalet ve iç işlerine ilişkin politikaların dışında kalmaktadırlar. Diğer taraftan, AEA'nın parçası olan bu ülkeler, Birlik bütçesine katkı da yapmaktadırlar. Ancak bu katkı oranı, AB üyesi ülkelerin yaptıkları katkıdan daha azdır. Birleşik Krallık'ın, AB ile Brexit sonrasında AEA'nın parçası olmasını sağlayan bir anlaşma yaparak üyelikten ayrılması ile bu ülke, büyük ölçüde Tek Pazarın parçası olmaya devam edecektir. Ayrıca böyle bir anlaşmanın tarafı olmak, Birleşik Krallık'ın 1973 yılında ayrılmış olduğu EFTA'ya da geri dönüşü anlamına gelmektedir.

İsviçre Modeli, Birleşik Krallık'ın AB ile İsviçre arasındaki serbest ticaret anlaşmasına benzer bir anlaşma yaparak çekilmesi durumunu kapsamaktadır.

³² Daha fazla bilgi için Bkz Christa Tobler et al. **Internal Market Beyond the EU: EEA and Switzerland**, European Parlemant, January 2010, s.9-13. <<http://www.efta.int/eea/eea-agreement/eea-basic-features#1>> (14 Aralık 2017).

İsviçre, EFTA üyesi olmasına rağmen, yapılan referandumda İsviçre halkı, AEA'na katılmama yönünde karar vermiştir. Halihazırda AEA'nda yer almayan İsviçre ile AB arasında ticaretin liberalizasyonunu sağlamak amacıyla sektörel işbirliği yapılması söz konusudur. Bu bağlamda, taraflar arasında kişilerin serbest dolaşımını, ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılmasını, tarım, bilim, kamu ihaleleri, hava ve kara yolu trafiği ve güvenlik, iltica ve Schengen üyeliğini kapsayan sayısı ona ulaşan ikili antlaşma imzalanmıştır. Aslında bu antlaşmalar, büyük ölçüde AEA antlaşmasıyla benzer olmakla beraber daha dar kapsamlıdır. Örneğin ikili antlaşmalar hizmetler sektörünü kısmen kapsamaktadır. Yine Norveç Modeline benzer şekilde, AB ile İsviçre arasında bir gümrük birliği ilişkisi söz konusu değildir ve tüm AB mevzuatına tabi değildir ve Schengen alanının parçasıdır. Ek olarak, İsviçre AEA'da yer alan ülkeler gibi AB bütçesine katkı yapmaktadır. Ayrıca, İsviçre ile AB arasındaki bu ikili antlaşmalar, AEA antlaşması gibi dinamik ve şeffaf değildir. Norveç Modelinden farklı olarak, İsviçre, AB karar mekanizmalarında aktif olarak yer almamakta, iki taraf arasındaki ilişkinin yönetimi, çok sayıda ortak komite ile yapılmaktadır. Bu da ilişkinin hantal bir yapıya sahip olmasına neden olmaktadır. Aralarında resmi bir denetim kurumu da söz konusu olmayan bu ilişkide, AB mevzuatında değişiklik yapılması durumunda taraflar arasında hızlı bir bilgi alışverişi de söz konusu değildir. Dolayısıyla, Birleşik Krallık'ın İsviçre Modelini tercih etmesi durumunda Tek Pazar'ın büyük ölçüde parçası olsa dahi İsviçre gibi AB karar mekanizmalarında aktif olarak katılımı mümkün olamayacaktır.³³

Türkiye Modeli, Birleşik Krallık'ın AB ile gümrük birliği ilişkisi kurarak çekilmesini ifade etmektedir. Halihazırda AB'ye katılım süresinde aday ülke statüsünde bulunan Türkiye, mevcut AB üyelerinden farklı olarak üye olmaksızın, 1996 yılında AB ile gümrük birliği ilişkisi kuran tek ülkedir. Bu model, Birleşik Krallık ile AB üyeleri arasında dört serbestiden sadece malların serbest dolaşımının sağlanmasını ve bu ülkenin AB'nin üçüncü ülkelere karşı uyguladığı ortak ticaret politikasına da dahil olmasını kapsamaktadır. Diğer bir ifadeyle, gümrük birliği ilişkisi, taraf olan ülkeye, üçüncü ülkelere karşı ulusal düzeyde belirlenmiş bir dış ticaret politikası uygulamasını engellemekte olup taraflar arasında Norveç ve İsviçre modellerinden daha ileri ekonomik

³³ Stephan Breitenmoser, **Sectoral Agreements between the EC and Switzerland: contents and context**, CMLR, 2003. Fritz Breuss, "Austria and Switzerland-Experiences with and without EU membership", **Austrian Economic Quarterly**, Sayı.1, 2006, s.13-39. Tobler et al., 2010, s.41-43.

entegrasyon ilişkisini ifade etmektedir.³⁴ Ancak her ne kadar makroekonomik politikalardan dış ticaret politikasının belirlenmesinde ulusal yetkiden vazgeçilme durumu söz konusu olsa da ve Shengen Alanının parçası olursa da, Türkiye modeli, Norveç Modeli ve İsviçre Modelinden ekonomik açıdan daha dar kapsamlıdır ve sadece malların serbest dolaşımını kapsamaktadır. Norveç modelinden farklı olarak AB'nin tüm müktesabatının kabul edilmesi, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı söz konusu değildir. Birleşik Krallık'ın bu modeli tercih ederek Birlik üyeliğinden çekilmesi durumunda, tam olarak Tek Pazarın parçası olması ve Birlik karar mekanizmalarına katılması söz konusu olamayacağı gibi, üçüncü ülkelere karşı Birlik ortak dış ticaret politikasını uygulaması gerekecektir.

Kanada Modeli, Birleşik Krallık ve AB arasında AB ile Kanada arasında yapılan anlaşmanın benzerinin yapılarak, bu ülkenin AB üyeliğinden çekilmesini içermektedir. AB ile Kanada arasında bir serbest ticaret alanı oluşturmak üzere 2009'da başlayan müzakereler sonucunda 2016 yılında imzalanan, Kapsamlı Ekonomi ve Ticaret Anlaşması (Comprehensive Economic Trade Agreement-CETA), 21 Eylül 2017'de yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma, AB'nin bugüne dek üçüncü ülkelerle imzaladığı en kapsamlı ticaret anlaşmasıdır. CETA, klasik serbest ticaret anlaşmasından daha kapsamlı olmasına rağmen, Norveç ve İsviçre modellerinden daha dar bir içeriğe sahiptir. CETA'da ticarete engel teşkil eden gümrük vergilerinin kaldırılması yanında, tarife dışı engellerin (sübvansiyonlar, kamu ihalesi, fikri mülkiyet hakları ve standartlar) de kaldırılması söz konusudur. Ama, Norveç ve İsviçre modellerinde olduğu gibi, taraf olan ülkenin, AB Tek Pazarının tümüyle parçası olması söz konusu değildir.³⁵ CETA'nın ilk aşamasında taraflar arasındaki gümrük vergilerinin sanayi ve balıkçılık ürünlerinde %100'ü kaldırılırken tarım ürünlerinde anlaşmanın yedinci yılında, sanayi ürünlerindeki bütün gümrük vergilerinin kaldırılması öngörülmektedir. Ayrıca diğer modellerden farklı olarak, taraf olan ülkenin Birlik bütçesine katkı yapması söz konusu değildir.³⁶

³⁴ Şubat 2018 itibarıyla Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May, AB'den ayrıldıktan sonra Gümrük Birliği'nde kalınmasının söz konusu olmayacağını açıklamıştır.

³⁵ Stephen Woolcock, (2011) "European Union trade policy: the Canada – EU closer economic relations and trade agreement (CETA) towards a new generation of FTAs?" Huebner, Kurt, (ed.) **Europe, Canada and the Comprehensive Economic Partnership**. Routledge, London, 2011, s.21-40. Christian Deblock ve Michèle Rioux, "From economic dialogue to CETA", **International Journal**, Winter Sayı. 11, 2010, s.39-56.

³⁶ Anlaşmanın ekonomik etkilerine ilişkin; AB'den Kanada'ya yapılan ihracatta ihracatçılar tarafından ödenen yıllık yaklaşık 590 milyon Avro'luk tarife ödemesine son verilmesinin önemli bir tasarrufa neden olacağı, özellikle küçük işletmelerin tekrarlanan ürün testleri ve

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Modeli ise, AB ile Birleşik Krallık arasında herhangi bir ticaret anlaşması yapılmaksızın, çekilme sonrasında iki taraf arasındaki ilişkinin DTÖ Anlaşması bağlamında yürütülmesini ifade etmektedir. DTÖ'nün uluslararası ticarete temel ilkesini, anlaşmaya taraf olan ülkeler arasında ayrımcılık yapılmaması teşkil etmektedir. Brexit sonrasında DTÖ modelinin tercih edilmesi durumunda, Birleşik Krallık, ticaret yaptığı ülkeler arasında ayırım yapmamaktadır ve bir ülkeye tanıdığı avantajı, koşulsuz olarak diğer üye ülkelere de tanımakla yükümlüdür. Diğer bir ifadeyle, bu modelde Birleşik Krallık'ın AB üyesi ülkelerle arasındaki ticaret ilişkisinin, diğer herhangi bir ülke ile olan ticaret ilişkisinden farkı yoktur.

Yukarıda açıklanan modeller arasında DTÖ Modeli, 'kötümser' senaryoyu, diğerleri ise 'iyimser' senaryoları temsil etmektedir. İyimser senaryolar arasında yer alan Norveç Modeli de, AB ile Birleşik Krallık arasında en ileri düzeyde ekonomik ilişkinin kurulduğu modeli temsil etmektedir.

B. Brexit'in Birleşik Krallık Ekonomisine Olası Etkileri

Birleşik Krallık'ın AB'ye üyeliğinin üzerinden geçen yaklaşık yarım asır, Tek Pazar'ın parçası olarak ülkenin AB ile entegrasyonunu başlangıçtan çok daha ileri düzeye taşımıştır. AB üyesi olmak, Birleşik Krallık halkının refahını artırıcı etki yapmıştır. 1973-2014 döneminde ülkenin kişi başı yıllık geliri, reel olarak iki kat artmıştır. AB üyesi olmayan ABD, Avusturalya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi diğer gelişmiş ülkelerin aynı dönemdeki reel gelirleriyle karşılaştırıldığında Birleşik Krallık'ın reel gelir artışının, bu ülkelerin üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.³⁷ Bunda AB Tek Pazarının ortağı olarak sahip olunan avantajların (ölçek ekonomilerinden yararlanma, mal ve hizmet üretiminde uzmanlaşma vb.) katkısı yadsınamaz. Ek olarak AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı serbest ticaret anlaşmaları,³⁸ Birleşik Krallık'a küresel ticaretteki Pazar payını önemli ölçüde genişletme imkânı vermiştir. Bu nedenle, AB üyeliğinden çekilerek Tek Pazar ile bağlantının azaltılmasının ya da tümüyle koparılması bu ülkeye bir ekonomik maliyet getireceği açıktır.

gümrük prosedürlerinden dolayı kaybettikleri zaman ve para kaybının ortadan kalkacağı, AB şirketlerinin kamu ihalelerine katılmasının kolaylaşacağı ileri sürülmektedir. Bkz. EC, "EU-Canada trade agreement enters into force", 20 Eylül 2017, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1723>, 24.01.2018.

³⁷ Kierzenkowski vd., 2016, s.9.

³⁸ Bugüne kadar AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı 52 serbest ticaret anlaşması uygulamaya girmiştir. Bkz. Akçay ve Bilgin, 2017, s.238.

Diğer taraftan Brexit'in ekonomik etkilerini Birleşik Krallık cephesinden inceleyen mevcut literatürde, ağırlıklı olarak İngiltere Ulusal Enstitüsü'nün Küresel Ekonometrik Modeli'nin (National Institute Global Econometric Model-NIGEM)³⁹ kullanıldığı görülmektedir (örneğin; Pain ve Young, 2004; Mansfield, 2014; Boot vd., 2015).

Pain ve Young (2004), NIGEM'i kullanarak Birleşik Krallık'ın üyelikten ayrılması sonrasında doğrudan yabancı yatırımlar ve ortak tarım politikası açısından bu ülkenin karşılaştığı olası etkileri tahmin etmişlerdir. Bu çalışmanın bulguları, çekilme sonrasında Birleşik Krallık'ın reel GSYİH'nın %2.25 oranında azalabileceğini göstermektedir.⁴⁰

CEPR (2013), iki senaryoyu dikkate alarak Birleşik Krallık'ın AB dışında kalmasının, ülkenin refahı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Birinci senaryo (iyimser senaryo), Birleşik Krallık'ın AB ile, AB ve ABD arasında bir serbest ticaret alanı oluşturmayı amaçlayan Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) anlaşmasına benzer bir anlaşma yaparak ayrıldığı durumu dikkate almaktadır. Bu senaryoya göre, taraflar arasında standart bir serbest ticaret anlaşmasından ziyade, TTIP gibi daha geniş kapsama sahip olan bir serbest ticaret anlaşması yapıldığı durum incelenmektedir. DTÖ modelini kapsayan ikinci senaryo (kötümser senaryo) ise, DTÖ'nün 'en çok kayırlan ülke (most-favourite nation)' prensibi bağlamında Birleşik Krallık'ın AB'den çekildiği durumu içermektedir. Çalışmada birinci senaryonun ve ikinci senaryonun, Birleşik Krallık ekonomisinde yaratacağı refah kaybının sırasıyla %1,24 ve %1,77 olacağı hesaplanmıştır. Çalışmanın sonuçları, Birleşik Krallık'ın ilişkiyi herhangi bir serbest ticaret anlaşması yapmaksızın sonlandırması halinde refah kaybının, Tek Pazar ile bağlantısını sürdürdüğü diğer senaryoya göre %40 daha fazla olacağını ortaya koymaktadır.

Diğer araştırmacılar gibi, Brexit'in ex-ante etkilerini tahmin ederken, analizinde NIGEM'i kullanan Mansfield (2014), AB ile herhangi bir ticaret anlaşması yapmadan Birleşik Krallık'ın üyelikten ayrılması durumunda

³⁹ Bu model, İngiltere'nin ekonomik araştırma kuruluşu olan Ekonomik ve Sosyal Araştırma Enstitüsü (National Institute of Economic and Social Research) tarafından üretilmiş olan ve çok ülkeli tahmine izin veren bir makro ekonomik modeldir. Son 30 yıldır hem OECD gibi uluslararası kurumlar, maliye bakanlıkları ve merkez bankaları hem de bazı özel kurumların üyelikleri ile fonlanmaktadır. Hesaplanabilir Genel Denge (Computable General Equilibrium-CGE) Modeli olarak da bilinmektedir. Hem İngiltere ekonomisi hem de global ekonomi için yapılan tahminlerde kullanılmaktadır. Daha fazla bilgi için Bkz. <<https://www.niesr.ac.uk/national-institute-global-econometric-model-nigem>>, (21 Haziran 2017).

⁴⁰ Nigel Pain ve Garry Young, "The macroeconomic impact of UK withdrawal from the EU", **Economic Modelling**, Cilt 21, 2004, s.387-408.

(kötümser senaryo) ülkenin GSYİH'sı %2,6 oranında azalacağı sonucuna ulaşmıştır. Ancak Avrupa Ekonomik Alanı'na dahil olabileceği bir anlaşma yaparak çekilmesi durumunda ise (iyimser senaryo) ticari açıdan hem AB hem de üçüncü ülkelerle yaptığı ticarete sahip olduğu avantajlı konumu büyük ölçüde koruyacaktır. Bu durumda ise Birleşik Krallık'ın GSYİH'sının %1,1 oranında artacağı tahmin edilmektedir.⁴¹

Boot vd. (2015), Pain ve Young (2004) ve Mansfeld (2014) ile benzer ticaret modelini kullanmışlardır. Ancak onlardan farklı olarak kullandıkları model, iki taraf arasında daha kapsamlı ticaret ilişkilerini dikkate alarak uzun dönemli (2013-2030) analiz yapmaktadır. Ayrıca Birleşik Krallık'ın bir anlaşma yapmaksızın çekilme durumunun (DTÖ Modeli) yanı sıra kapsamı değişen serbest ticaret anlaşmalarını içeren dört farklı senaryoya göre Brexit'in ekonomik etkilerini incelemişlerdir. Tahmin sonuçlarına göre Birleşik Krallık, AB ile herhangi bir ticaret anlaşması yapmadan üyelikten çekilirse GSYİH'sının %2,2 oranında azalmasıyla karşı karşıya kalacak, çok kapsamlı bir ticaret alanı (Norveç Modeli) oluşturmaya yönelik bir anlaşma yaparak üyelikten çekilmesi halinde ise ülkenin GSYİH'sı %1,55 oranında artacaktır.⁴²

Ottaviano vd. (2014), yukarıda belirtilen çalışmalardan farklı bir ticaret model (Yeni Kantitatif Ticaret Modeli-New Quantative Trade Model) uygulayarak, Brexit'in ekonomik etkilerini incelemişlerdir. Bu model, tam rekabet koşullarında işleyen ekonomi varsayımına dayanmakta olup ekonomik büyümeyi artırıcı etki yapan ölçek ekonomileri ya da teknolojik gelişme vb. hususları dikkate almamıştır. İyimser senaryo (İsviçre Modeli) İsviçre'nin AB ile mevcut ilişkisine benzer bir ilişki kuracak şekilde ikili anlaşma yapılması durumunu kapsamaktadır.⁴³ Yani iki taraf arasındaki ticarete gümrük vergisi uygulanmazken, tarife dışı engeller de azaltılmaktadır. Kötümser senaryo (DTÖ Modeli) ise, Birleşik Krallık'ın herhangi bir ayrıcalıklı konuma sahip olmadığı bir durumu ifade etmektedir. İyimser senaryoya göre yapılan tahminler, Birleşik Krallık'ta kişi başına GSYİH'nın %1,1, kötümser senaryoya göre ise iyimser

⁴¹ Daha fazla bilgi için Bkz. Thomas Hertel, "Global Applied General Equilibrium Analysis Using the Global Trade Analysis Project Framework", Dixon, Peter ve Dale W. Jorgenson, (eds) **Handbook of Computable General Equilibrium Modeling**, Cilt 1B, North Holland, 2013, s.815-876.

⁴² Stephen Boot vd., "What if ...? The consequences, challenges and opportunities facing Britain outside the EU", **Open Europe Report**, Sayı 3, Londra, 2015.

⁴³ İsviçre, EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Alanı)'nın dört üyesinden biridir. Ancak diğer üç EFTA ülkesi gibi Avrupa Ekonomik Alanı (European Economic Area)'nda yer almamakta, AB ile ekonomik ilişkilerini sayıları ona ulaşan ikili anlaşmalara dayalı olarak yürütmektedir.

senaryodan yaklaşık üç katı daha fazla (%3,1) oranda azalacağına işaret etmektedir. Ancak her iki senaryoda da Birleşik Krallık'ın avantajı, tam üye olarak AB bütçesine yaptığı katkıyı üyelikten ayrıldıktan sonra artık yapmamasıdır. Adı geçen çalışmada bu kazancın, ülkenin GSYİH'nın %0,53'üne tekabül edeceği hesaplanmıştır.

Ottaviano vd. (2014) ile benzer ticaret modelini kullanan Aichele ve Felbermayr (2014) ve Dhingra vd. (2016), onlardan farklı olarak çekilme müzakerelerinin farklı sürelerde sonuçlandırılmasını da içeren üç alternatif senaryoyu test ederek, Brexit'in ekonomik etkilerini incelemiştirlerdir. Bu senaryolar; 'yumuşak çıkış (soft exit)', 'hızlı çıkış (deep cut)' ve 'tümüyle dışlanma' şeklindedir. Çalışmanın sonuçları, yumuşak çıkış senaryosunda Birleşik Krallık'ın kişi başına düşen gelirin 2030 yılına kadar %0,6 azalacağını, iki taraf arasındaki mevcut ilişkilerin hızla sonlandırılması durumunda ise gelir düşüşünün, birinci senaryodan iki ila dört kat daha fazla (%1,5 ila %2,8 arasında) olacağını göstermektedir. Tümüyle dışlanma senaryosunda (DTÖ model) yani, AB ile herhangi bir anlaşma yapılmaksızın üyelikten çekilmesi durumunu içermekte olan bu durumda ise, kişi başına düşen gelirin, ilk iki senaryodan da çok daha fazla azalacağı tahmin edilmektedir. Birleşik Krallık'ın her üç senaryoda da kazancı ise, Ottaviano vd. (2014)'nin çalışmasında da belirtildiği gibi sadece çekilen ülkenin AB bütçesine yaptığı katkıyı tasarruf etmesidir.⁴⁴

Dhingra vd. (2016) ise, iki senaryo (iyimser ve kötümser senaryo) bağlamında hem ticaret hem de yaşam standartları açısından üyelikten çekilmenin etkilerini incelemiştirlerdir. Ayrıca önceki çalışmalardan farklı olarak, hem uzun hem de kısa dönem etkilerini araştırmışlardır. Hem kötümser senaryoya (DTÖ Modeli) hem de iki iyimser senaryoyu (İsviçre ve Norveç Modelleri) dikkate alarak Brexit'in olası etkilerini hem AB ülkeleri hem de Birleşik Krallık açısından tahmin etmişlerdir. Onların bulguları, her iki iyimser senaryoda da ülkenin gelir kaybına uğrayacağını göstermektedir. Örneğin Norveç Modeli'nde Birleşik Krallık'ın hanehalkı ortalama geliri %3,1 (850 pound) oranında; kötümser senaryoda iki katı oranında (1700 pound) azalmaktadır. Öte yandan tahminler, AB üyesi ülkelerde toplam üretimin, 12-28 milyar pound düşeceğini; Birleşik Krallık'ta ise bu azalmanın iki kat daha fazla (26-55 milyar pound) olacağını; iki taraf arasında çekilme sonrasında azalan ticaretin, uzun vadede Birleşik Krallık'ta verimliliği de olumsuz etkileyeceğini göstermektedir. Birleşik Krallık'ın mali kazancının

⁴⁴ Rahel Aichele vd., "Going Deep: The Trade and Welfare Effects of TTIP", CESifo Working Papers, Sayı 5150, Aralık 2014.

ise, Ottaviano vd. (2014)'dan daha düşük olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Dhingra vd. (2016)'nin bulgularına göre, bu ülkenin AB bütçesine yapacağı net katkıdan çekilme sonrasında muaf olması durumunda tasarrufun %0,09 ilâ %0,31 arasında olacağı görülmektedir.⁴⁵

Ticari entegrasyonun Birleşik Krallık refahı üzerinde yaratacağı etkileri tahmin etmede standart ticaret modellerinin yetersiz kaldığını ileri süren Gonand (2016), Birleşik Krallık ekonomisinde toplam verimliliği artıran ticaret etkilerini, hem statik hem de dinamik model çerçevesinde analiz etmiştir. Ayrıca Gonand (2016), firma düzeyinde yaptığı incelemesinde uzun dönemde ihracatçı firmaların tercihlerinden ve ithalatçı firmalar aracılığı ile ortaya çıkabilecek teknolojik gelişmelerden kaynaklı değişimlerin, toplam refah üzerindeki etkilerini de incelemiştir. Gonand (2016)'ın dinamik modelinin bulguları, Brexit sonrasında, ülkenin üretim hacminin uzun dönemde (15 yılı aşan süre) %7'nin üzerinde, statik modele göre ise %0,5 oranında gerileyeceğini göstermektedir.

Oxford Economics (2016), Birleşik Krallık'ın çekilmesinin sonuçlarını, Dhingra vd. (2016) gibi hem kısa hem uzun dönem (2030 yılına kadar) için analiz etmiştir. Bu çalışmada, olası etkiler, Birleşik Krallık'ın AB ile ticari ilişkilerinin yanında maliye politikası seçimi, AB mevzuatına tabi olmamanın etkisi ve göç açısından incelenmiştir. Söz konusu çalışmada, Birleşik Krallık'ın AB ile gümrük birliği anlaşması yapması ve göçe kısıt getirmemesi durumu, iyimser senaryoyu; iki taraf arasında herhangi bir anlaşmanın olmadan çekilmenin gerçekleşmesi durumu ise kötümser senaryoyu temsil etmektedir. Çalışmanın bulgularına göre, her iki senaryoda da, Birleşik Krallık çekilme maliyeti ile karşılaşacaktır. Uzun vadede, iyimser senaryonun gerçekleşmesi durumunda ülkenin reel geliri %0.1 oranında, kötümser senaryoda ise 2030 yılına kadar çok daha fazla (%3,9) azalacaktır.

Birleşik Krallık'ın Ekonomi ve Finans Bakanlığı (HM Treasury), üç senaryoya (Norveç Modeli, İsviçre Modeli ve DTÖ Modeli) dayalı olarak üyelikten çekilmenin 15 yılı kapsayan süredeki etkilerini araştırmıştır.⁴⁶ Bakanlık, önceki çalışmaların pek çoğuna benzer modeli (NIGEM) kullanmış ve uzun dönemli analiz yapmıştır. Tahmin sonuçları, AB'den çekilmesinin, her üç durumda da Birleşik Krallık ekonomisini olumsuz etkileyeceğine işaret etmektedir. Çalışmaya göre, Birleşik Krallık AB bütçesine yaptığı katkıdan

⁴⁵ Swati Dhingra vd., "The costs and benefits of leaving the EU, the Centre for Economic Performance", 23 Kasım 2016, s.1-3, < <http://eprints.lse.ac.uk/83612/1/dp1478.pdf>> (16 Mart 2017).

⁴⁶ HM Treasury, 2016.

tasarruf etse dahi, azalan ticaret ve yatırım hacmiyle ülkenin yıllık geliri, iki taraf arasında yapılacak anlaşmanın kapsamına göre değişen oranlarda azalacaktır. Ek olarak, ekonominin dışa açıklık derecesi ve karşılıklı bağımlılığı da olumsuz etkilenecektir. Her üç senaryoda da ülke ekonomisinin, %3 ila %7 arasında küçüleceği ve hanehalkı yıllık gelirinin 2600 pound ile 5200 pound arasında gerileyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Kierzenkowski vd. (2016) tarafından yapılan OECD çalışmasında yukarıda ele aldığımız çalışmalar gibi Brexit'in etkileri üç senaryo bağlamında analiz edilmiştir.⁴⁷ NIGEM modeli kullanılsa da, öncekilerden farklı olarak çalışmanın tahminleri, uzun vade (2014-2030) yanında orta vadede (2014-2020) ortaya çıkacak olası etkileri de içermektedir. Buna rağmen çalışmanın bulguları, Oxford Economics (2016) ve Ekonomi ve Finans Bakanlığı (2016)'nın bulguları ile örtüşmektedir ve tüm senaryolarda İngiliz ekonomisinin olumsuz etkileneceğini göstermektedir. Çalışmanın sonuçları, taraflar arasında yapılacak ikili anlaşmanın kapsamına bağlı olarak İngiliz ekonomisinin, değişen oranlarda küçüleceğine işaret etmektedir. Ekonominin küçülmesinin, %2,7 ilâ %7,7 oranında gerçekleşeceği, kişi başına düşen gelirin 1500 ilâ 5000 pound arasında azalacağı tahmin edilmektedir. Öte yandan sonuçlar, uzun vadeli ekonomik maliyetin orta vadeden daha ağır olacağını göstermekte ve aksine çekilme olmazsa ve talep edilen reformlar, AB tarafından icraata geçirildiği takdirde ise, AB üyesi olarak Birleşik Krallık'ta refah artışı sağlanacağı yönündedir.

Ramiah vd. (2017), Brexit'in gerçekleşmesi ile Birleşik Krallık'tan AB'ye yapılacak ihracatın gümrük vergilerine tabi olmasının, AB piyasasına engelsiz erişim imkânının ortadan kalkmasının, Londra'nın finans merkezi olma pozisyonunun zarar görmesinin ve ortaya çıkan mevcut belirsizliğe bağlı olarak yatırımların düşmesinin potansiyel maliyetleri oluşturduğunu ileri sürmektedir. Öte taraftan Ramiah vd. (2017), önceki çalışmalardan farklı olarak, Birleşik Krallık için AB düzenlemelerine bağımlı olma zorunluluğunun ortadan kalkmasının, AB'ye yapılmakta olan katkıların son verilmesinin yanında AB üyesi olmayan ülkelerle yeni ticaret anlaşmaları yapılabilecek olmasına fırsat yaratacağından bu durumun, ülkeye avantaj sağlayabileceğini ileri sürmektedir.⁴⁸

⁴⁷ Rafal Kierzenkowski, The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision, OECD Economic Policy Paper, No.16.2016, s.30-35.

⁴⁸ Ramiah et al., 2017, s.2508.

Avrupa Komisyonu (2017) tarafından Birleşik Krallık ekonomisine ilişkin hazırlanan son raporlar da yukarıda belirtilen çalışmaları teyit etmektedir. Brexit'in yarattığı belirsizlik atmosferi, Birleşik Krallık ekonomisinde büyümenin gerileyeceği, ekonominin 2018 yılında %1,3, 2019 yılında %1,1 oranında büyüyeceği; ayrıca firmaların belirsizlik sebebiyle yatırım kararlarını gözden geçirecekleri tahmin edilmektedir.⁴⁹

Sonuç olarak, Brexit'in, İngiliz ekonomisi üzerindeki olası etkilerine odaklanan mevcut literatürde, ticaret modeli olarak ekseriyetle NIGEM'in kullanıldığı ve AB'nin üçüncü ülkelerle yapmış olduğu halihazırdaki mevcut ikili anlaşmalarından hareket ederek benzer senaryolar bağlamında çekilmenin olası fayda ve maliyetinin hesaplandığı görülmektedir. Bu çalışmaların ortak yönü, Birleşik Krallık'ın çekilme sonrasında AB bütçesine katkısından muaf olması nedeniyle bir tasarruf sağlasa da bu ayrılışın ülke ekonomisi için en iyimser senaryoda bile (Norveç Modeli) bu ülkenin ekonomisini olumsuz yönde etkileyeceğini ve uzun dönemde üyelikten ayrılmanın maliyetinin daha da artacağına işaret etmeleridir. Öte yandan çalışmaların bulguları, bu maliyetin büyüklüğünün, çekilme müzakereleri sürecinde Birleşik Krallık'ın AB ile ekonomik ilişkilerinin nasıl şekilleneceğine ve taraflar arasında yapılan anlaşmanın kapsamına bağlı olarak değişeceğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle AB üyeliğinden çekilmenin, taraflar arasındaki anlaşmanın kapsamı ne olursa olsun İngiliz ekonomisine her koşulda bir maliyet getireceği tahmin edilmektedir.

Aslında Brexit'in bu ülke piyasalarındaki etkileri, daha referandum sonuçlarının kesinleşip Brexit'in lehinde sonuç çıktığının açıklanmasının hemen ardından ortaya çıkmıştır. Referandumun ertesi günü Birleşik Krallık borsasında Brexit kararının ilk etkileri, sonuçların kesinleşmesinin hemen ardından ortaya çıkmış ve referandumun ertesi günü Birleşik Krallık borsasında FTSE 100 indeksi %3 oranında düşerken, pound, ABD doları karşısında %9 oranında değer kaybetmiştir.⁵⁰ Böylece pound, dolar karşısında 1985 yılından itibaren en düşük seviye olan 1,3229 dolara kadar gerilemiştir.⁵¹ Öte yandan poundun avro karşısında değer kaybı ise %7 olmuştur.⁵²

⁴⁹ European Commission, **European Economic Forecast**, Institutional Paper 063, Kasım 2017, s.128

⁵⁰ FTSE 100 indeksi (Financial Times Stock Exchange 100 Index), Londra borsasında işlem gören en büyük 100 şirketi kapsamaktadır. Bu indeks, Londra borsasının performansının en iyi göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Daha fazla bilgi için Bkz. <<https://www.share.com>> (17.06.2017).

⁵¹ Till Nikolka ve Panu Poutvaara, "Brexit- Theory and Empirics", CESifo Forum, No.4/2016, Aralık, s.68.

⁵² Bkz. <<https://www.share.com>> (17.06.2017).

Benzer durum, ÷lkeye hem DYY hem de portföy yatırımları biçiminde gelen yabancı sermaye bağlamında da geçerlidir. Her ne kadar referandumun yapıldığı 2016 yılında, önceki yıllara kıyasla Birleşik Krallık'a rekor düzeyde DDY girişi olmuşsa da bu durumun, referandumdan Brexit aleyhine sonuç çıkacağı beklentisinden kaynaklandığı ileri sürülebilir. Birleşik Krallık'ın AB ile entegrasyon ilişkisinin, çekilme sonrasında nasıl devam edeceğine ilişkin belirsizliğin de yabancı sermayeyi, özellikle uzun vadeli yatırımları etkileyeceği ve durum netleşene kadar Birleşik Krallık'ı cazip bir yatırım ülkesi olmaktan çıkaracağı açıktır. Nitekim Ekim 2016'da 1015 şirket arasında yapılan anketler, Brexit sonrasındaki belirsizliğin, özel yatırımların ertelenmesine, azaltılmasına, hatta durdurulmasına sebep olduğu ve bu tutarın daha çekilme müzakereleri başlamadan 65,5 milyar Dolara ulaştığını göstermektedir.⁵³ Janse (2016), Japon otomobil devi Toyota'nın mevcut yatırımlarını gözden geçirdiğine, Çin'in yatırımlarını Bulgaristan'a yönlendirdiğine, küresel düzeyde faaliyet gösteren ve 13 milyar Dolar'lık aktif büyüklüğe sahip ABD menşeli Varlık Yönetim Fonu'nun (Marathon) yatırımlarını diğer AB ülkelerine yönlendirdiğine dikkat çekmektedir.⁵⁴ Öte yandan çekilme sonrasında Birleşik Krallık'ın, AB ile gümrük birliği ilişkisini muhafaza edememesi ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurallarının uygulanması durumunda, Birleşik Krallık'tan ihraç edilen ürünlere gümrük tarifesi uygulanacağından, Birleşik Krallık'ın yatırım açısından cazip ülke olma pozisyonunun, uzun dönemde olumsuz etkilenebileceği öngörülebilir.

Diğer taraftan yabancı sermayeyi bu bölgeye çeken diğer bir neden, ülkenin sahip olduğu nitelikli işgücü kapasitesi ve AB ile Tek Pazar ilişkisi nedeniyle bu kapasiteyi gerektiğinde artırabilme potansiyeline sahip olmasıdır. Çekilme sonrasında kişilerin serbest dolaşımı bağlamında AB üyeleri ile arasındaki mevcut yapının sona ermesi, bu ülkenin nitelikli işgücü kapasitesini de olumsuz etkileyebilir. Bunun dolaylı olumsuz etkisinin, yabancı sermaye bağlamında da hissedilebileceğini ve yabancı sermaye girişi üzerinde caydırıcı etki yapabileceği de gözardı edilmemelidir.

AB üyeliğinden çekilme sonrasında Birleşik Krallık'ın ekonomik olarak elde edeceği net kazancın ise, AB bütçesine yaptığı net katkıdan kaynaklanacak tasarruf ile sınırlı kalacağı görülmektedir. AB ortalamasının üzerindeki geliriyle Birleşik Krallık, AB bütçesine net katkı sağlayan ülkeler arasındadır. 2000-2014

⁵³ Nikolka ve Potvaara, 2016, s.68.

⁵⁴ Kanliv Anev Janse, How Brexit Could Boost the European Union, Knowledge@Wharton, 21 Eylül 2016, s.6, < <http://knowledge.wharton.upenn.edu/article/how-brexite-could-boost-the-european-union/>> (25 Aralık 2016).

dönemine ilişkin AB bütçesi dikkate alındığında, Ferrer and Rinaldi (2016)'nin hesaplamalarına göre, GSMH ve katma değer vergisi kaynaklı yapılan katkı, üçüncü ülkelerden ithal ettiği ürünlerden aldığı gümrük vergileri vb. kendi öz kaynaklarından yapılan tüm katkılar dikkate alındığında, Birleşik Krallık'ın AB bütçesine yaptığı toplam katkının, Birlik bütçesindeki payı yaklaşık %10 düzeyindedir (1.525 milyon Avro).⁵⁵ Ancak, Birleşik Krallık'ın kalkınma politikası, ortak tarım politikası, Horizon 2020 programı kapsamında rekabet gücünü artırmak amacıyla ülkenin AB bütçesinden aldığı destekler düşüldüğünde Birleşik Krallık'ın net katkısının toplam AB bütçesinin yaklaşık %5'i (7.087 milyon Avro) kadar olduğu görülmektedir. Çekilme durumunda Birleşik Krallık'ın tasarruf edeceği bu tutarın, AB açısından çok yüksek bir kayıp olmayacağı söylenebilir.⁵⁶

Diğer taraftan AB'den çekilmek, Birleşik Krallık'ın yapısal fonlar ve yatırım teşvik programlarından (daha yoksul bölgelere yapılan tarımsal destek vb.) yararlanmasını sonlandıracaktır. Ayrıca Avrupa Yatırım Fonu ve Avrupa Yatırım Bankası'nın kaynaklarına ulaşması da mümkün olamayacaktır. Avrupa Yatırım Bankası aktif büyüklüğü açısından dünyanın en büyük çok taraflı kredi veren finansal kurumudur. Banka'nın %16,11 oranında hissesine sahip olan Birleşik Krallık, Bankadan en fazla proje finansman kredisi alan ülkeler arasındadır. İngiliz Maliye ve Finans Bakanlığı 2002 yılından beri Banka'dan sağladığı finansmanın iki kattan daha fazla artığına işaret etmektedir. Nitekim Birleşik Krallık, sadece son beş yılda (2011-2015) Avrupa Yatırım Bankası'ndan 33 milyar Dolar'lık proje finansman kredisi sağlamıştır.⁵⁷ Diğer taraftan 2015 yılında AB çapında yatırımları desteklemek üzere Avrupa Komisyonu ile Avrupa Yatırım Bankası birlikte 'Stratejik Yatırımlar için Avrupa Fonu (European Fund for Strategic Investments)'nu kurmuştur. 16 milyar Avro'ya kadar AB bütçe garantisine sahip olan bu Fon, Avrupa Yatırım Bankası'nın ek kredi açabilmesini mümkün kılmaktadır.⁵⁸ İngiliz Ekonomi ve Finans Bakanlığı 2016 yılı sonuna kadar Birleşik Krallık'ın bu Fondan yaklaşık 1 milyar Avro'luk bir finansman desteği alacağını tahmin etmektedir.⁵⁹ Birleşik Krallık, üyelikten çekilerek, ülkenin risk sermaye (venture capital) fonlarının en büyük yatırımcısı

⁵⁵ Jorge Núñez Ferrer ve David Rinaldi, "The Impact of Brexit on the EU Budget: A non-catastrophic event", CEPS Policy Brief, No. 347, 7 Eylül 2016, s.1-2.

⁵⁶ 1990 öncesinde AB bütçesinin en az 2/3'ü, OTP için kullanıldığından ve İngiltere'de tarım küçük olduğunda, bu imkandan yararlanamadığından "İngiliz Çeki" uygulaması kapsamında 1985 yılından beri İngiltere'nin AB bütçesine katkısı azalmıştır.

⁵⁷ HM Treasury, 2016, s.69-70; Janse, 2016, s.4-5.

⁵⁸ Daha fazla bilgi için Bkz. <<http://www.eib.org/efsi/what-is-efsi/index.htm>> (05 Haziran 2017).

⁵⁹ HM Treasury, 2016, s.72.

olan, Avrupa Yatırım Fonu'nun imkânlarından da mahrum kalacaktır. Fon'un, 2011-2015 döneminde sayısı 144'ü bulan İngiliz risk sermayesi şirketine 2,5 milyar Dolar'lık taahhüt verdiği ve bunun Fon'un toplam taahhüdünün %37'sine tekabül ettiği dikkate alınır, bu imkânın kaybedilmesinin ülke ekonomisi açısından önemli bir kayıp olacağı açıktır.⁶⁰

Yukarıda sıralanan maliyetlere, Birleşik Krallık, AB üyeliğinden ayrılmasını müteakip yeni ekonomik düzene uyum sağlanacak maliyetler ve "Birlik'ten çıkış faturası (divorce/exit bill)" da eklendiğinde, üyelikten çekilmenin ekonomik faturası, bu ülke için daha da yükselmektedir.⁶¹ Öte yandan, Birleşik Krallık'ın Brexit sebebiyle maruz kalacağı maliyetlerin hissedilir etkilerine henüz çekilme müzakereleri devam ederken de maruz kalacağını da göz ardı etmemek gerekir. Ancak tahminler, ayrılma tamamlandığında asıl büyük faturanın çıkacağına işaret etmektedir.⁶²

Sonuç olarak, üyelikten çekilmenin, Birleşik Krallık'ı elde edeceği avantajın oldukça üzerinde bir ekonomik maliyete maruz bırakacağı görülmekte olup tahminler, maliyetin büyüklüğünün, üyelikten ayrılma sonrasında iki taraf arasındaki ilişkinin derinliğine bağlı olarak değişeceğini göstermektedir.

C. Brexit'in AB Ekonomisine Olası Etkileri

Brexit'in, Birleşik Krallık ekonomisinin yanında Birlik düzeyinde de ekonomik etkiler yaratması, tarafların 45 yılı aşan süredir devam eden ekonomik entegrasyon ilişkisi dikkate alındığında sürpriz bir sonuç değildir. Aslında zımnî hedefi, tüm Avrupa'yı kapsayan bir siyasi birlik oluşturmak olan AB'nin açık hedefi, bir Avrupa ekonomik birliğinin yaratılmasıdır. Bu nedenle AB cephesinden Brexit, bugüne kadar başarıyla ilerlemiş olan AB bütünleşme projesi açısından bir geri adımı teşkil etmektedir.

Birliğin ikinci büyük ekonomisinde yapılan referandumda sandıktan AB'den ayrılma yönünde çıkan sonucunun ilk etkileri, Birleşik Krallık piyasalarında olduğu gibi diğer AB üyesi ülkelerde de ortaya çıkmıştır. Referandumun ardından borsa endeksi, Portekiz'de %9, İrlanda'da %10, İtalya'da %14,5, Yunanistan'da %15,5, İspanya'da %14,4, Fransa'da %10 ve

⁶⁰ Janse, 2016, s.6.

⁶¹ Paul J.J. Welfens ve David Hanrahan, "The Brexit Dynamics: British and EU27 Challenges After the EU Referendum", *Intereconomics* 2017, s.305.

⁶² Vikash Ramiah, Huy Pham ve Imad Moosa, "The sectoral effects of Brexit on the British economy: early evidence from the reaction of the stock market", *Applied Economics*, 2017, Cilt 49, Sayı 26, s.2508.

Almanya'da %9 oranında gerilerken, Birlik düzeyinde hisse senedi piyasalarında değer kaybı 2 trilyon dolar'ı aşmıştır.⁶³ Hisse senedi piyasalarındaki dalgalanmaların, büyük ölçüde Birleşik Krallık'ın finansal hizmetler sektöründeki önemi yanında, bu ülkenin AB'den ayrılış sürecine ilişkin belirsizlikten kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla Brexit'in olumsuz etkileri, referandum sonuçlarının kesinleşmesinin daha başlangıcında Birleşik Krallık ekonomisine benzer şekilde AB piyasalarında da görülmeye başlamıştır.

Diğer taraftan uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları, referandumun üzerinden geçen bir yılı aşkın süreye karşın, Brexit sürecine ilişkin belirsizliğin siyasi ve mali riskleri arttırdığı yönündeki değerlendirmelerini halâ sürdürmektedir. Brexit'in kısa vadede belirsizliği arttırdığını vurgulayan Hartwell ve Horvath (2017), bu durumun 2007-2008 finansla krizin küreselleşmesinin tetikleyicisi olarak kabul edilen ABD'nin 158 yıllık geçmişe sahip en büyük uluslararası finansal kurumu olan Lehman Brothers'ın iflasının açıklandığı dönemde ortaya çıkan belirsizlikten çok daha yüksek olduğunu ileri sürmektedirler.⁶⁴

Brexit'in Birlik ekonomisi üzerindeki olası etkileri tahmin etmeye yönelik yapılan ampirik çalışmalar, bu etkileri ağırlıklı olarak dış ticaret sektörü, AB bütçesi ve AB'nin yaptığı dış yardımlar bağlamında ele almaktadırlar (Lawless ve Morgenroth, 2016; European Parliament, 2017; Haas ve Rubio, 2017; Belke ve Gros, 2017; Welfens ve Hanrahan, 2017).

Söz konusu çalışmalar, Brexit'in AB ekonomisi üzerindeki en belirgin etkisinin Birleşik Krallık'takine benzer şekilde dış ticaret sektöründe ortaya çıkacağına işaret etmektedir. Birlik ile Birleşik Krallık arasındaki mal ticaretinin GSYİH içindeki payı incelendiğinde, AB'nin Birleşik Krallık'tan yaptığı 184 milyar Avro'luk mal ithalatı, Birlik GSYİH'sının %1,5'ini, Birleşik Krallık'ın AB'den yaptığı 306 milyar Avro'luk mal ithalatı ise, bu ülkenin GSYİH'sının %11,9'unu oluşturduğu görülmektedir (Tablo 1). Benzer şekilde AB'nin Birleşik Krallık'a yaptığı mal ihracatının toplam GSYİH içindeki payı %2,5 iken, Birleşik Krallık'ın AB'ye yaptığı mal ihracatının bu ülkenin toplam GSYİH içindeki payı, %7,1'dir. Hizmet ticareti açısından, AB'nin Birleşik Krallık'tan yaptığı 122 milyar Avro'luk hizmet ithalatı, GSYİH'sının %1'ini ve Birleşik Krallık'ın AB'den yaptığı 94 milyar Avro'luk mal ithalatı, GSYİH'sının %3,6'sını oluşturmaktadır. Benzer şekilde AB'nin Birleşik

⁶³ Richard C. K. Burdekin, Eric Hughson ve Jinlin Gu, "A first look at Brexit and global equity markets", *Applied Economics Letters*, Cilt 25, Sayı 2, 2018, s.137.

⁶⁴ Nauro Ferreira Campos vd., "An assessment of the impact of Brexit on euro area stability", *European Parliament Monetary Dialogue*, 28 Kasım 2016, s.38.

Krallık'a yaptığı hizmet ihracatı GSYİH'sının %0,8'ini, Birleşik Krallık'ın AB'ye yaptığı hizmet ihracatı GSYİH'sının %4,7'sini oluşturmaktadır.⁶⁵ Sonuç olarak, veriler, AB ile Birleşik Krallık arasındaki ticaretin, Birleşik Krallık için çok daha önemli olduğunu göstermektedir.

Brexit'in AB ekonomisi üzerindeki etkilerini ticaret boyutuyla ele alan ampirik çalışmaların önemli kısmı, bu etkileri iki senaryo bağlamında incelemektedirler. Birinci senaryo, az da olsa iki taraf arasındaki ticaretin önüne engel konacağı beklenmesine dayanan iyimser senaryoyu (Norveç Modeli), ikinci senaryo da, taraflar arasındaki ticaret engellerinin oldukça artacağı beklentisine dayanan kötümser senaryoyu (DTÖ Modeli) kapsamaktadır. Kötümser senaryonun etkilerini tahmin eden Lawless ve Morgenroth (2016), taraflar arasında DTÖ'nün 'en çok kayırılan ülke (most-favourite nation)' prensibinin uygulamaya konulması durumunda AB'nin Birleşik Krallık'a olan ihracatının %30, Birleşik Krallık'ın AB'ye olan ihracatının %22 oranında düşeceğini tahmin etmişlerdir.⁶⁶ Bununla birlikte Belke ve Gros (2016)'a göre, söz konusu düşüşün, AB toplam ihracatında %2 oranında bir gerilemeye neden olacağını ileri sürmüşlerdir. Brexit'in AB üretim hacmi üzerinde ticareti kaynaklı ortaya çıkacak olası kayıpların, iyimser senaryoda ortalama %0,08, kötümser senaryoda ise ortalama %0,44 düzeyinde olacağı tahmin edilmektedir.⁶⁷

Brexit'in Birlik ekonomisi üzerindeki diğer bir etkisinin, AB bütçesi bağlantılı ortaya çıkması beklenmektedir. Brexit ile birlikte AB, bu ülkenin Birlik bütçesine yaptığı katkıdan mahrum kalacaktır. Nitekim Avrupa Parlamentosu Tarım ve Kırsal Kalkınma Komitesi tarafından yapılan çalışmada,⁶⁸ Brexit'in AB bütçesinde yıllık 10,2 milyar avro açığa neden olacağı tahmin edilmektedir. Birleşik Krallık'ın AB bütçesine yaptığı katkının ortadan kalkmasının 2020 yılından sonra daha hissedilir etkilerinin olacağını belirten Welfens ve Hanrahan (2017), Birleşik Krallık tarafından AB bütçesine yapılan katkının,⁶⁹ diğer üye ülkelerce finanse edilmeye başlanacağını ya da Birlik düzeyindeki harcamaların kısılması yoluna gidileceğini vurgulamaktadırlar. Avrupa Parlamentosu Tarım ve

⁶⁵ Ansgar Belke ve Daniel Gros, "The Economic Impact of Brexit: Evidence from Modelling Free Trade Agreements", *Atlantic Economic Journal*, Kasım 2017, Cilt 45, Sayı 3, s.320-321.

⁶⁶ Martina Lawless ve Edgar Morgenroth, "The product and sector level impact of a hard Brexit across the EU", ESRI Working Paper, No 550, Economic and Social Research Institute, Dublin, 2016.

⁶⁷ Belke ve Gros, 2017, s.324.

⁶⁸ Jörg Haas ve Eulalia Rubio, Possible impact of Brexit on the EU budget and, in particular, CAP funding, European Parliament Research for AGRI Committee, Ekim 2017, s.6.

⁶⁹ Bu katkının net olarak yaklaşık 7,6 milyar Sterlin olduğu tahmin edilmektedir. Bkz. Welfens ve Hanrahan, 2017, s.305.

Kırsal Kalkınma Komitesi, özellikle Almanya, Hollanda ve İsveç'in bütçeye katkısının oransal olarak artması gerektiğinin, harcamaların kısılması durumunda ise Ortak Tarım Politikası'na ilişkin harcamalar üzerinde baskı yaratılma olasılığının altını çizmektedir.⁷⁰ Bu noktada tahminler, Birlik üyelerinden Almanya'nın bütçeye ilave katkısının yaklaşık 2,5 milyar avro artacağı yönündedir.⁷¹ Bu durum, Brexit sonrası AB'nin iç dengelerinde Almanya lehine bir değişim olacağına ilişkin beklentiler de dikkate alındığında, Birlik'e ekonomik katkısı artan Almanya'nın politik düzeyde de Birlik'in öncü gücü olmasına katkı yapacağı açıktır.

Öte yandan Birlik üyesi ülkelerin, Birlik bütçesine yapmaları gereken katkıdaki artış konusunda seçmenlerini ikna edebilmelerinin de politik açıdan sıkıntı yaratması da yüksek bir olasılıktır. Bu durumda ise özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde Brexit benzeri referandumların gündeme gelebileceği beklenmektedir.⁷² Ancak, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasının Birlik bütçesi üzerinde oluşturacağı etkinin büyüklüğünde, üyelikten çekilme sonrasında iki taraf arasındaki ilişkilerin kapsamının ne şekilde belirleneceğine bağlı olacağı açıktır. Yapılan analizlerde Birleşik Krallık'ın AB ile Avrupa Ekonomik Alanı'nda yer alan ülkelere benzer bir serbest ticaret anlaşmasının (Norveç Modeli) yapması halinde, Birlik bütçesine katkısının yaklaşık 3,5 milyar avro olabileceği,⁷³ taraflar arasında herhangi bir ticaret anlaşmasının yapılmadığı durumda (DTÖ Modeli) ise AB'nin yaklaşık 4,5 milyar avro tutarında gümrük vergisi kaynaklı gelir elde edebileceği⁷⁴ tahmin edilmektedir. Norveç modelinin gerçekleşmesi durumunda Brexit sonrasında AB'nin, Birlik bütçesinde ortaya çıkacak kaybın 1/2 ilâ 1/3 arasındaki kısmının telafi edebileceği öngörülmektedir.

Birleşik Krallık'ın üyelikten çekilmesinin diğer bir etkisinin AB tarafından üçüncü ülkelere yapılan kalkınma yardımları üzerinde görüleceği ve Brexit'in AB'nin dış yardımlarını olumsuz etkileyeceği tahmin edilmektedir. Birleşik Krallık, örneğin 2015 yılında 18,7 milyar dolar dış yardım yapmıştır. AB'nin dış yardımlarından bu tutarın düşmesi, dünyanın en çok malî yardım yapan entitesi olma niteliğini yitirmesini de beraberinde

⁷⁰ Haas ve Rubio, 2017, s.6.

⁷¹ Philip Blenkinsop, "From trade to migration: how Brexit may hit the EU economy", 24.06.2016, <https://uk.reuters.com/article/uk-britain-eu-economy-europe/from-trade-to-migration-how-brex-it-may-hit-the-eu-economy-idUKKCN0ZA0KE>, (01.12.2017).

⁷² Bkz. Welfens ve Hanrahan, 2017, s.305.

⁷³ Campos vd., 2016, s.18.

⁷⁴ Jorge Nunez Ferrer, "The Impact of Brexit on the EU Budget-a Non-Catastrophic Event", **CEPS Policy Brief**, No 347, Eylül 2016.

getirebilir.⁷⁵ Diğer taraftan, Brexit sonrasında Birleşik Krallık'ın daha milliyetçi, realist ya da muhafazakar bir yapıya sahip olabileceği senaryoları üzerinden yapılan analizlerde, milliyetçi perspektifin benimsenmesi durumunda bu ülkenin yaptığı dış yardımları %30 oranında azaltacağı ve bunun da küresel düzeyde yapılan toplam yardım tutarında %3 oranında bir gerilemeye neden olacağı tahmin edilmektedir.⁷⁶ Küresel düzeyde önde gelen mali yardım yapan pozisyonunu yitirmek istemeyen AB ülkelerinin yardım kalemlerinde artışa gitmeleri ise, üye ülkeler için Brexit'in doğurduğu yeni bir maliyet kalemi olarak ortaya çıkacaktır.

Brexit'in AB ekonomisi üzerinde yaratacağı diğer bir etkinin, finansal hizmetler sektörü aracılığıyla ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Brexit ile dünyanın en büyük finans merkezi olan Londra, AB sınırları dışında kalacaktır. Ancak Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren finans kuruluşlarının Brexit'in akabinde AB üyesi ülkelerdeki müşterileriyle mevcut ilişkilerini eskisi gibi sürdürmeyecek olmaları, finansal hizmetlerin diğer AB üyesi ülkelere yönelmesine de neden olabilecektir. Brexit'in AB-27'nin finansal hizmet piyasalarına etkisini inceleyen Sapir vd. (2017), Londra'daki perakende ve toptan bankacılık varlıklarının 2014 yılının sonu itibarıyla 10,2 trilyon Avro'ya ulaştığına ve bunun yaklaşık yarısını, toptan bankacılık varlıklarının oluşturduğuna işaret etmektedir. Toptan bankacılık hizmetlerinin yaklaşık %35'inin müşterilerinin ise AB-27'de ikamet ettiği, Birleşik Krallık'taki bankacılık varlıklarının %17'sinin (1,8 trilyon avro) Brexit ile birlikte diğer coğrafyalara yönelebileceği tahmin edilmektedir.⁷⁷

Yukarıda belirtilen etkilere ek olarak Brexit, AB'yi coğrafi olarak 243.610 km² küçültüp demografik olarak 65,808 milyon kişi azaltırken, Birleşik Krallık'ın AB toplam üretimine yaptığı %16 oranındaki katkıdan mahrum bırakacaktır. Birliğin Almanya'dan sonra en kalabalık ikinci üyesi konumundaki Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması, AB'nin toplam nüfusunda %13 oranında bir düşüşe neden olacaktır. Böylece, 2017 yılı sonu itibarıyla 511,8 milyon nüfusu ile Çin ve Hindistan'ın ardından dünya nüfusunda en büyük paya sahip (%6,7) olan AB'nin payının, Birleşik Krallık'ın üyelikten çekilme sonrasında yaklaşık olarak %1'e yakın gerileyeceği tahmin edilmektedir.⁷⁸

⁷⁵ European Parliament, Directorate-General For External Policies, **Possible impacts of Brexit on EU development and humanitarian policies**, 2017, s.6.

⁷⁶ European Parliament, 2017, s.25.

⁷⁷ Andre Sapir, Dirk Schoemaker ve Nicolas Véron, "Making the Best of Brexit for the EU-27 Financial System", **Peterson Institute for International Economics**, Şubat 2017, s.1.

⁷⁸ Gérard-François Dumont, "Brexit : quelles conséquences démographiques?", **Population & Avenir**, Cilt 729, Sayı 4, 2016, s.3.

Diğer taraftan Birliğin, küresel siyasette uğrayacağı itibar kaybına dikkat çeken Welfens ve Hanrahan (2017), Birliğin ikinci büyük ekonomisi olan adı geçen üyesinin Birlikten ayrılmasının, AB'nin toplam üretiminde ortaya çıkan düşüşün, Birliğin ekonomik gücünün yanı sıra siyasi gücünü de olumsuz yönde etkileyeceğini, bunun özellikle AB'nin uluslararası müzakerelerdeki pozisyonunu zayıflatacağına dikkat çekmektedirler.⁷⁹

Görüldüğü gibi Brexit'in AB ekonomisine etkilerinin, Birleşik Krallık ekonomisine kıyasla daha sınırlı düzeyde kalması tahmin edilmekle birlikte, daha ziyade AB'nin uluslararası alandaki ekonomik ve siyasi güç pozisyonunu olumsuz yönde etkileyeceğini göstermektedir.

III. Sonuç

Birleşik Krallık halkının Brexit'ten yana karar alması, AB bütünleşme sürecinde siyasi ve ekonomik açıdan önemli bir kırılma noktası olmuştur. Böyle bir karar, aynı zamanda Avrupa coğrafyasında “Bölünmez Birlik” tabusunu yıkmış, “Pandoranın Kutusu”nun açılıp açılmayacağı yönündeki tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

1973 yılında başlayan Birleşik Krallık ile AB arasındaki ekonomik entegrasyon ilişkisi, taraflar arasında malların, sermayenin, kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımını mümkün kılan Tek Pazar boyutunda olsa da, Birleşik Krallık'ın tam üye olarak AB ile geçirdiği yaklaşık yarım asırlık dönem, iki tarafın ekonomileri arasında ilişkileri çok boyutlu olarak yakınlaştırıp güçlendirirken, karşılıklı bağımlılığı da önemli ölçüde artmıştır. Dolayısıyla Brexit'in, iki tarafa da ekonomik bir maliyet getireceği açıktır.

AB üyesi olarak zengin ve büyük bir pazarın içerisinde yer almak, Birleşik Krallık halkının refahını artırıcı bir etki yapmış ve 1973-2014 döneminde kişi başına düşen yıllık geliri, reel olarak iki katı artmıştır. AB üyesi olmayan ABD, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi diğer gelişmiş ülkelerin aynı dönemdeki reel gelirleriyle karşılaştırıldığında, Birleşik Krallık'ın reel gelir artışının, bu ülkelerin oldukça üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca, bu ülkenin AB üyeleriyle yaptığı ticaret, GSYİH'sının yaklaşık üçte birini (%27,2) oluşturmaktadır. Bu ülke ile yapılan ticaretin, Birlik ticareti içinde payı ise çok daha düşüktür (%4). Bu nedenle yapılan tahminler, Brexit'in ekonomik etkilerinin Birlik düzeyinden daha fazla Birleşik Krallık ekonomisinde ortaya çıkacağını ve özellikle de ticaret sektöründe hissedileceğini göstermektedir.

⁷⁹ Paul Welfens ve David Hanrahan, “The Brexit Dynamics: British and EU27 Challenges After the EU Referendum”, *Intereconomics*, Cilt 52, Sayı 5, 2017, s.302.

Ayrıca Birlik içi ticarete, bu ülkenin küresel ticaret pazarını daha fazla genişletmesine imkân veren AB'nin üçüncü ülkelerle yapmış olduğu serbest ticaret anlaşmaları da eklenince, ülkenin üyelikten çekilerek AB ile mevcut ilişkisini sürdürmemesinin faturasının daha da ağırlaşma olasılığında yüksektir.

Öte taraftan, Birleşik Krallık'ın AB üye ülkelerinden nitelikli işgücünün en fazla göç ettiği AB ülkelerinin başında gelmektedir. Bu ülke de 3 milyondan daha fazla AB vatandaşı yaşarken, bir milyona yakın İngiliz vatandaşı da diğer AB ülkelerinde yaşamaktadır. Bu durum taraflar arasında yapılacak Çekilme Anlaşmasının kapsamının, halihazırda yaklaşık 4 milyon kişinin de hayatını etkileyebileceğini göstermektedir.

Nitekim Brexit'in ekonomik maliyetinin farkında olan Birleşik Krallık, bu maliyeti mümkün olduğu kadar aşağıya çekmeye çalışmaktadır. Bu ülkenin, çekilme sürecindeki stratejisini ve önceliklerini kapsayan Beyaz Kitap (Brexit White Paper) bu isteği yansıtmaktadır.⁸⁰ Örneğin, Beyaz Kitapta ticaret öncelikli konuların ilk sıralarında yer almaktadır. Ayrıca Beyaz Kitap, Birleşik Krallık'ın çekilme stratejisinin, AB ile bir "Ortaklık Anlaşması (Association Agreement)" yaparak değil Tek Pazarla ilişkilerinin mümkün olduğu kadar mevcut şekliyle sürdürebileceği bir "Stratejik Ortaklık (Strategic Partnership)" ilişkisi kurmaya odaklı olduğunu göstermektedir. Bu ise Birleşik Krallık'ın, Birlikten çekilmesinin ekonomik maliyetini tahmin etmeye yönelik referandum öncesi ve sonrasında yapılan tüm çalışmalarda dikkate alınan senaryolar arasında 'en kapsamlı ve en iyimser senaryo' olarak kabul edilen Norveç Modelinden yani Avrupa Ekonomik Alanına dahil olarak ayrılma senaryosundan da daha ileri düzeyde bir ilişki kurabileceği bir anlaşma yaparak, üyelikten çekilmeyi hedeflediğini göstermektedir.

Ancak 45 yılı kapsayan uzun süreli bir ilişkinin, Brexit sonrasında yeni bir düzeye taşınması hem kısa zamanda hem de kolay bir şekilde olmayacağı da beklenmektedir. Nitekim çekilme sürecinin resmen başlamasından itibaren yaşanan gelişmeler, bu durumu teyit etmektedir. Diğer taraftan Brexit'in Birleşik Krallık ekonomisine muhtemel olumsuz etkilerinin AB-27'ye göre daha fazla olacağı yönündeki tahminlerin, Çekilme Müzakere sürecinde AB'nin pozisyonunu güçlendireceği de açıktır. Bütün bunların yanısıra AB'nin, uluslararası arenada gerek ekonomik gerek siyasi olarak Birleşik Krallık gibi etkin bir küresel aktörü karşısına almak yerine yanında tutma isteğinin baskın çıkarak, bu ülkenin isteklerine karşı daha tavizkâr bir tutum izlemesi de yüksek bir olasılıktır.

⁸⁰ Department for Exiting the European Union, 2017.

Kaynakça

- Aichele, Rahel et al., “Going Deep: The Trade and Welfare Effects of TTIP”, CESifo Working Papers No. 5150, December 2014.
- Ackrill, Robert, "Explainer: What is the EU Common Agricultural Policy?", 15 Nisan 2016, <<http://theconversation.com/explainer-what-is-the-eu-common-agricultural-policy-56329>> (11 Ağustos 2017).
- Akçay, Belgin, “Avrupa Birliği’nin Ekonomik Kriterleri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt.56, No.3, s.11-52.
- Akçay, Belgin ve Bilgin, Aslı, “Brexit ve İngiltere: Nedenleri ve Ekonomik Etkileri”, .Akçay ve A.Ege (der.), **Avrupa Birliği Üzerine Yazılar**, Seçkin Yayınevi, 2017, ss.223-266.
- Armour, John, “Brexit and financial services”, **Oxford Review of Economic Policy**, Cilt.33, No.1, 2017, s. 54–69.
- Akman, M. Sait, “Could TTIP become an all-inclusive project? Some remarks concerning alternative responses”, M.Sait Akman, Simon J. Evenett and Patrick Low (eds.), **Catalyst? TTIP's impact on the Rest**, CEPR Press, 2015, ss.51-58.
- Belke, Ansgar ve Gros, Daniel, “The Economic Impact of Brexit: Evidence from Modelling Free Trade Agreements”, **Atlantic Economic Journal**, Cilt 45, Sayı 3, 2017, s.317-331.
- Bilgin, A. Aslı, “Avrupa Birliğinden Çekilme Hakkı: Sonun Başlangıcı Mı?”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XVIII, No 3-4, 2014, s. 205-243.
- Blenkinsop, Philip, “From trade to migration: how Brexit may hit the EU economy”, 24.06.2016, <<https://uk.reuters.com/article/uk-britain-eu-economy-europe/from-trade-to-migration-how-brexit-may-hit-the-eu-economy-idUKKCN0ZA0KE>>, (1 Aralık 2017).
- Boot, Stephen et al., What if ...? The consequences, challenges and opportunities facing Britain outside the EU, **Open Europe Report**, No. 3, London, 2015.
- Breitenmoser, Stephan, **Sectoral Agreements between the EC and Switzerland: contents and context**, CMLR, 2003.
- Breuss, Fritz, “Austria and Switzerland-Experiences with and without EU membership”, **Austrian Economic Quarterly**, Sayı.1, 2006, s.13-39.
- Burdekin Richard C. et al., “A first look at Brexit and global equity markets”, **Applied Economics Letters**, Cilt 25, Sayı 2, 2018, s.136-140.
- Campos, Naura F. et al., “An assessment of the impact of Brexit on euro area stability”, European Parliament Monetary Dialogue, 2016.
- Carrera, Sergio et al, “What does Brexit mean for the EU’s Area of Freedom, Security and Justice?” CEPS Commentary, 11 July 2016. CEPR (Centre for Economic Policy Research), Trade and investment, Balance of Competence Review, Project Report, November, London, 2013.

- Chan, Szu Ping, "Foreign investors back Brexit Britain" **The Telegraph**, 27 April 2017, <<http://www.telegraph.co.uk/business/2017/04/27/foreign-investors-back-brex-it-britain/>> (17 Mayıs 2017)
- Coleman, David, "A Demographic Rationale for Brexit", **Population and Development Review**, Cilt 42, No 4, 2016, s. 681-692.
- Deblock, Christian ve Rioux, Michèle, "From economic dialogue to CETA", **International Journal**, Winter Sayı. 11, 2010, s.39-56.
- Department for Exiting the European Union, The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union White Paper, 2 February 2017. Mayıs
- Dhingra, Swati et al. 'The costs and benefits of leaving the EU', the Centre for Economic Performance, 23 November 2016.
- Dumont Gerard F. "Brexit : quelles conséquences démographiques?", **Population & Avenir**, Cilt 729, Sayı 4, s.3-13.
- EC (European Commission), Scoreboard For The Surveillance of Macroeconomic Imbalances, Occasional Paper No.92, February 2012, Brussels.
- EC (European Commission), **Statistical Annex of European Economy**, Spring 2017.
- European Commission (EC), "EU-Canada trade agreement enters into force", 20.09.2017, <<http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1723>>, (24 Ocak 2018).
- European Commission (EC), <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170410-1>>, (15 Kasım 2017).
- European Commission (EC), <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/GDP_per_capita_consumption_per_capita_and_price_level_indices>, (15 Kasım 2017).
- European Commission (EC), <[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2006-2016_\(%25_change_compared_with_the_previous_year;%25_per_annum\)_YB17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2006-2016_(%25_change_compared_with_the_previous_year;%25_per_annum)_YB17.png)>, (12 Haziran 2017).
- European Commission (EC), European Economic Forecast, Institutional Paper 063, 2017.
- European Commission (EC), Scoreboard For The Surveillance of Macroeconomic Imbalances, Occasional Paper No.92, 2012.
- European Parliament, Possible impacts of Brexit on EU development and humanitarian policies, Directorate-General For External Policies, 2017.
- Ferrer, Jorge Núñez et al, **Study on the Potential and Limitations of Reforming the Financing of EU Budget**, Background Study for the High Level Group on Own Resources under service contract No 14/PO/04, Final Version, 3 June 2016 (a).
- Ferrer, Jorge Núñez ve Rinaldi, David, "The Impact of Brexit on the EU Budget:A non-catastrophic event", CEPS Policy Brief, No. 347, 7 September 2016 (b).
- Friel, Raymond, "Secession from the European Union: Checking out of the proverbial Cockroach Motel" **Fordham International Law**, Cilt 27, No 2, 2003, s. 590-641.

- Giandomenico Majone, **Rethinking the Union of Europe Post-Crisis**, Cambridge University Press, Cambridge 2014.
- Goodwin, Matthew ve Milazzo, Caitlin, "Taking Back Control? Investigating the role of immigration in the 2016 vote for Brexit", **The British Journal of Politics and International Relations**, Cilt 19, No 3, 2017, s. 450-464.
- Haas, J. ve Rubio, E., Possible impact of Brexit on the EU budget and, in particular, CAP funding, European Parliament Research for AGRI Committee, 2017.
- Hertel , Thomas, "Global Applied General Equilibrium Analysis Using the Global Trade Analysis Project Framework", Dixon, Peter and Dale W. Jorgenson, (eds) **Handbook of Computable General Equilibrium Modeling**, Vol. 1B, North Holland, 2013, s.815-876.
- HM Treasury, **HM Treasury analysis: the long-term economic impact of EU membership and the alternatives**, April 2016.
- Janse, Kanliv Anev, "How Brexit Could Boost the European Union, Knowledge@Wharton, 21.09.2016, <<http://knowledge.wharton.upenn.edu/article/how-brexit-could-boost-the-european-union/>>, (25.12.2016).
- Kierzenkowski, Rafal et al., The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decisio, OECD Economic Policy Paper No. 16, April 2016.
- Lawless, M. ve Morgenroth, E., "The product and sector level impact of a hard Brexit across the EU", ESRI Working Paper, No 550, Economic and Social Research Institute, Dublin, 2016.
- Molle, William, **The Economics of European Integration: Theory, Practice, Policy**, Beşinci Baskı, Ashgate Publishing Ltd, 2006.
- Nikolka, T.ve Poutvaara, P., "Brexit- Theory and Empirics", CESifo Forum, No.4/2016.
- Nikolka, Till ve Poutvaara, Panu, "Brexit- Theory and Empirics", CESifo Forum, 4/2016, December, s.68-75
- Ottaviano, Gianmarco et al, The costs and benefits of leaving the EU, the Centre for Economic Performance, 13 May 2014.
- Oxford Economics, Assessing the Economic Implications of Brexit, Executive Summary, London, 2016.
- Pain, Nigel ve Young, Garry, "The macroeconomic impact of UK withdrawal from the EU", **Economic Modelling**, Cilt. 21, 2004, s.387-408.
- Paolo, Natali, Egenhofer, Christian ve Molnar, Gergely, Energising the TTIP: Political economy of trade policy rationale. Paper No. 9 in the CEPS-CTR project "TTIP in the Balance" and CEPS Special Report No. 113/July 2015.
- Ramiah, Vikash et al, "The sectoral effects of Brexit on the British economy: early evidence from the reaction of the stock market", **Applied Economics**, Cilt 49, Sayı 26, 2017, s.2508-2514.

- Sapir, Andrea. et al., “Making the Best of Brexit for the EU-27 Financial System”, **Peterson Institute for International Economics**, 2017.
- Tatham, Allan F., **Enlargement of the European Union**, The Netherlands, Wolters Kluwer Law, 2009.
- Tobler, Christa et al., **Internal Market Beyond the EU: EEA and Switzerland**, European Parliament, January 2010.
- Welfens, Paul ve Hanrahan, David, “The Brexit Dynamics: British and EU27 Challenges After the EU Referendum”, **Intereconomics**, Cilt 52, Sayı 5, 2017, s.302-307.
- Woolcock, Stephen, “European Union trade policy: the Canada – EU closer economic relations and trade agreement (CETA) towards a new generation of FTAs?” Huebner, Kurt, (ed.) **Europe, Canada and the Comprehensive Economic Partnership**. Routledge, London, 2011, s.21-40.
- <<http://www.eib.org/efsi/what-is-efsi/index.htm>>, (05 Haziran 2017).
- <<https://www.niesr.ac.uk/national-institute-global-econometric-model-nigem>>, (21 Haziran 2017).